Sonsuz Yaşamın Temellerinin Altında

Kendinden Anlaşılır Gerçeği Benimsemek

Yazar: Thomas G. Edel

. . . su kıyılarına
dikilmiş bir
ağaç gibi . . .

Mezmur 1

Sonsuz Yaşamın Temellerinin Altında

Kendinden Anlaşılır Gerçeği Benimsemek

Yazar: Thomas G. Edel

Telif hakkı © 2015 Thomas G. Edel

Yapay Zekâ Çevirisi Sürümü, Kasım 2026

Bu e-kitabı indirdiğiniz için teşekkür ederiz. Arkadaşlarınızla paylaşabilirsiniz. **Bu kitap ticari olmayan amaçlarla serbestçe çoğaltılabilir, kopyalanabilir ve dağıtılabilir.** Lütfen mümkün olduğunda bu telif hakkı bildirimine yer verin. Kopyalar, yazarın yazılı izni olmadan kâr amacıyla satılamaz.

Diğer e-kitap biçimleri ve farklı dillere çeviriler şu adreste bulunabilir:
ShalomKoinonia.org

Yorumlarınızı ve düzeltme önerilerinizi şu adrese gönderin:
Thomas@ShalomKoinonia.org

Bu kitabın İngilizceden diğer dillere çevirileri çoğunlukla yapay zekâ (AI) tarafından yapılmaktadır ve Yazarın amaçlamadığı hatalar ve tutarsızlıklar içerebilir. Lütfen .epub dosyasında düzeltmeler yapmaktan ve dağıtıma sunulması için değerlendirilmek üzere düzeltilmiş metni Yazara göndermekten çekinmeyin (ücretsiz "Sigil" yazılımı, .epub dosyasını düzenlemek için iyi bir araç olabilir).

İçindekiler

Önsöz

Kısım 1: Bazı Kendinden Anlaşılır Gerçekler

1. Gerçek Vardır
2. Doğru mu, Yanlış mı?
3. Temiz mi, Kirli mi?
4. İyi mi, Kötü mü?
5. Ahlaken Doğru mu, Yanlış mı?
6. Salih mi, Salih Değil mi?
7. Farklı Gruplar
8. Farklı Yollar
9. Farklı Kaderler
10. Başlangıç Var mı, Yok mu?
11. İman mı, İmansızlık mı?
12. Ruhsal Âlem Var mı, Yok mu?
13. Yaratılış mı, Yaratılış Yok mu?
14. Yaratıcı Var mı, Yok mu?
15. Yaratılış ve Yaratıcı Aynı mı?
16. Tanrı mı, tanrılar mı?
17. Kendinden Anlaşılır bir Sonuç

Kısım 2: İman ve Bilim

18. İman Hakkında
19. Bilim Hakkında
20. Bilime İman?
21. Aldatma
22. İman ve Aldatma
23. Bilim ve Aldatma
24. İman ve Bilim Çatışması

Kısım 3: Tanrı’nın Kendini Göstermesi

25. Tanrı’nın Doğada Kendini Göstermesi
26. Tanrı’nın Benlikte Kendini Göstermesi
27. Tanrı’nın Başkalarında Kendini Göstermesi
28. Tanrı’nın İlişkilerde Kendini Göstermesi
29. Tanrı’nın Başkaları Aracılığıyla Kendini Göstermesi
30. Tanrı’nın Kutsal Yazı Aracılığıyla Kendini Göstermesi
31. Tanrı’nın İsa Aracılığıyla Kendini Göstermesi?

Sonuç

Önsöz

Önceki kitabım *“Sonsuz Yaşamın Temelleri,”* kutsal yazıda bulunan ruhsal gerçekleri özetler. O kitapta kutsal yazının bir gerçek kaynağı olarak geçerliliğini ortaya koymak için herhangi bir çaba gösterilmedi; bu geçerlilik varsayıldı.

Bu kitap ise kutsal yazıdan büyük ölçüde bağımsız olan ruhsal gerçekleri ele alır. Bu gerçekler yalnızca gözleme ve akıl yürütmeye dayanır. Benden önceki pek çok kişi gibi ben de bu tür gerçeklere “kendinden anlaşılır gerçekler” diyorum. Bu gerçekler, hakiki imanın üzerine inşa edilebileceği ve kutsal yazının anlaşılmasına ve benimsenmesine temel oluşturabilecek sağlam zemindir.

Bu kitap üç kısma ayrılmıştır:

1. **Kısım:** Bazı Kendinden Anlaşılır Gerçekler
2. **Kısım:** İman ve Bilim
3. **Kısım:** Tanrı’nın Kendini Göstermesi

1. Kısım, hem imanla ilgili konuları hem de genel olarak yaşamı anlamada önemli olan kendinden anlaşılır gerçekler üzerinde durur.

2. Kısım, iman ve bilim arasındaki gerilimi ve bu ikisinin birbiriyle çelişmeyecek şekilde nasıl anlaşılabileceğini ele alır. Bu konuyu açıkça anlamak, kendinden anlaşılır ruhsal gerçekleri benimseyebilmemize yardımcı olmalıdır.

3. Kısım, Tanrı’nın karakterinin bazı yönlerinin, yarattıklarından nasıl kendinden anlaşılır olduğunu ve başka insanlardan Tanrı hakkında nasıl bilgi edinebileceğimizi ortaya koyar.

Bu kitabın 2. ve 3. bölümleri, mantıksal tutarlılık açısından bir ölçüde 1. Bölüme dayansa da her bölüm belli ölçüde kendi başına bir bütün oluşturur ve diğer bölümlerden bağımsız olarak okunabilir. 1. Bölüm şu anki durumunuzda size hitap etmiyorsa, lütfen 2. veya 3. Bölüme geçmeyi düşünün. Ancak 2. Kısmı (*İman ve Bilim*) okumadan önce 1. Kısımdaki 11. bölümü (*İman Var mı, Yok mu?*) okumak yararlı olabilir.

Elbette bu kitabın konusu yeni değil. Büyük olasılıkla bu kitapta yeni hiçbir kavram sunulmuyor. Burada ele alınan kavramların çoğu, binlerce yıl olmasa da yüzlerce yıl öncesine dayanıyor. Ancak bu fikirlerin sunuluş biçimi, en azından bir ölçüde yeni. Bu konuları biraz yeni bir bakış açısıyla ele alarak gerçeği daha derinden anlamanıza ve bunun yaşamınıza yarar sağlamasına katkıda bulunmak umudundayım.

Kendi gerçek arayışımda bana yardımcı olan pek çok kişiye minnettarım. Bazılarınızı şahsen tanıyorum; bazılarınızı yalnızca yazılarınız veya görsel-işitsel çalışmalarınız aracılığıyla tanıyorum; bazılarınız benden önceki dönemlerde yaşadı. Gerçeği dile getirerek yaşamıma kattıklarınız için teşekkür ederim. Bu kitabın taslak bir sürümünü inceleyip bana değerli geri bildirimlerde bulunanlara da teşekkür ederim. Sizin sayenizde daha iyi bir kitap oldu.

Bu kitabın başındaki telif hakkı bildirimine göre, **bu kitap serbestçe kopyalanabilir ve dağıtılabilir.** Baskıya uygun olarak düzenlenmiş sürümler de dahil olmak üzere çeşitli e-kitap sürümleri şu adreste bulunabilir:

ShalomKoinonia.org

****

KISIM 1
Bazı Kendinden Anlaşılır Gerçekler

Gerçek nedir?

Gerçeğin doğasını keşfederken bana katılın. Pek çok konuda olduğu gibi, bunu da ancak kendisinden farklı bir şeyle karşılaştırarak iyi anlayabiliriz. Gerçek, öncelikle aldatma ya da yanılgının karşısında yer aldığı için anlamlıdır. Aldatma ve yanılgı olmasaydı, gerçek kavramı belki de anlamsız olurdu.

Kısım 1 boyunca, "kendinden anlaşılır" bulduğum kavramları inceleyeceğiz. Bu, söz konusu kavramların geçerliliğinin yalnızca akıl yürütmeyle ve insanları ve çevremizi dikkatle gözlemlemekle açıkça görülebildiği anlamına gelir. Bu tür kavramların daha temel başka kavramlardan türetilmesi ya da bunlara dayanılarak kanıtlanması gerekmez, bunlar yalnızca kendinden anlaşılır kavramlardır. Bu kavramların bilinmesi ve anlaşılması için derin bir felsefeye ya da dinî eğitime gerek yoktur, bunlar kendinden anlaşılır. Sizi, bu "gerçeklerin" "kendinden anlaşılır" olduğuna katılıp katılmadığınızı kendi kendinize düşünmeye davet ediyorum.

****

Bölüm 1
Gerçek Vardır

Gerçek, karşıt kavramlar arasında doğru bir ayrım yapmakla ilgilidir. Bir şey iyi mi kötü mü? Doğru mu yanlış mı? Yüksek mi alçak mı? Sıcak mı soğuk mu? Belirli bir niteliğe sahip mi, değil mi? Bir ifade doğru mu yanlış mı? Birinin gerçekleştiğini söylediği o olay gerçekten gerçekleşti mi?

Bu tür meselelerin hepsi gerçekle ilgili meselelerdir. Hiçbirimizin bir düzeyde gerçekle ilgilenmeden tek bir gün bile yaşayamayacağını düşünüyorum. Bu son ifadeye katılıp katılmamanız da başlı başına gerçekle ilgili bir meseledir. Söylediğimi hemen doğru kabul mü ettiniz, yoksa üzerinde daha derinlemesine mi düşündünüz? Bir şeyin doğru olup olmadığını nasıl biliriz?

Burada asıl mesele, belirli bir şeyin doğru olduğu konusunda hemfikir olup olmamamız değil. Asıl mesele, hepimizin çeşitli şeylerin doğru olup olmadığıyla düzenli olarak ilgilenmesidir.

Bu da bizi hızla ilk kendinden anlaşılır gerçek ile karşı karşıya getiriyor:

Gerçeğin varlığı kendinden anlaşılır.

Bu ilk “kendinden anlaşılır gerçek” yalnızca gerçeğin var olduğunu değil, gerçeğin var olduğunun “kendinden anlaşılır” olduğunu da belirtir. Gerçeğin varlığı, basit ya da karmaşık başka bir akıl yürütmeye bağlı değildir. Akıl yürütmenin kendisi, gerçeğin varlığını varsayar. Bana göre gerçeğin varlığı doğrudan kendinden anlaşılır.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- Sizce gerçeğin varlığı kendinden anlaşılır mı? Neden böyle düşünüyorsunuz ya da düşünmüyorsunuz?

****

Bölüm 2
Doğru mu, Yanlış mı?

“Doğru mu…?” Muhtemelen siz de bu sözleri birçok kez söylediniz. Tartışmamıza basit bir doğru-yanlış testiyle devam edelim. Lütfen aşağıdaki dört ifadenin her birinin Doğru (D) mu Yanlış (Y) mı olduğunu değerlendirin:

1. ____ “Siyah renk beyaz renkle aynıdır.”
2. ____ “Siyah renk beyaz renkten farklıdır.”
3. ____ “Başlangıçta Tanrı gökleri ve yeri yarattı.”
4. ____ “Tanrı yoktur.”

İlk iki ifadenin yanıtlarının şöyle olduğu konusunda benimle aynı fikirde olduğunuzu umut ediyorum: 1. Yanlış, 2. Doğru.

Şimdi, 3. ve 4. sorulara gelince, işler biraz daha zorlaşıyor. Bu kitap bir şekilde Sonsuz Yaşam ile ilgili olduğundan, manevi bir bakış açısıyla yazıldığını ve yazarın muhtemelen Tanrı’ya inandığını varsaymanız yerinde olur. Benim de (yazarın) son iki sorunun doğru yanıtlarının şöyle olduğunu düşündüğümü varsaymanız yerinde olur: 3. Doğru, 4. Yanlış. Ancak Tanrı’nın varlığına inanmayan ya da Tanrı’yı benim gördüğümden çok farklı gören pek çok insan var ve bu kişiler bu iki sorudan birine ya da her ikisine içtenlikle benimkinden farklı yanıtlar verebilirler. O zaman bu soruların her birinin doğru yanıtının doğru mu yoksa yanlış mı olduğu konusunda anlaşmazlığa düşeriz. Tarih boyunca bu tür anlaşmazlıklar zaman zaman insanların birbirlerine zulmetmesine ve/veya birbirlerini öldürmesine yol açmıştır. Bir şeylerin doğru ya da yanlış olması konusunun önemli olduğunu kabul etmekle birlikte, bundan kaçınmaya çalışalım.

Başlangıçta benim için önemli olan, yukarıdaki dört sorunun tümüne verdiğim yanıtlara katılıp katılmadığınız değil, bu dört sorunun tümü için doğru ya da yanlış şeklinde doğru bir yanıtın ***var*** olduğu konusunda bana katılıp katılmadığınızdır. Bu, gerçeğin doğasıyla ilgilidir. En azından bazı konularda mutlak gerçek var mıdır? Siyah rengin beyaz renkten bir şekilde farklı olduğu her zaman doğru mudur? Evet. Bu kendinden anlaşılır bir gerçektir.

Peki ya kendi varlığımız? Senin ve benim var olup olmadığımıza ilişkin mutlak gerçek var mı? Var olduğum benim için kendinden anlaşılır ve senin de var olduğunun senin için kendinden anlaşılır olduğunu umut ediyorum. Senin varlığın benim için kendinden anlaşılır olmayabilir (çünkü seninle hiç tanışmamış olabilirim), ama yine de var olup olmadığına ilişkin mutlak gerçek olduğunu savunuyorum. Senin varlığına ilişkin kendi inancım, var olup olmadığına ilişkin mutlak gerçeği değiştirmez.

Aynı şekilde, Tanrı'nın var olup olmadığına ilişkin mutlak gerçek var mı? Bana öyle geliyor. Ya Tanrı vardır ya da yoktur. Bana bu ikisi arasında bir durum olması pek olası görünmüyor. "Tanrı yoktur" ifadesi ya doğrudur ya da yanlıştır ve Tanrı'nın varlığına ilişkin kişisel inançlarım bu mutlak gerçeği değiştirmez.

Ancak bir açıklama yapmak gerekiyor. "Tanrı" terimiyle neyi kastediyoruz? Bu terimin nasıl tanımlandığı veya anlaşıldığı, "Tanrı"nın gerçekten var olup olmadığını etkileyebilir. Dolayısıyla, bu tür konularda mutlak gerçek söz konusu olduğunda bile, bu gerçeği doğru anlamak için terimlerin dikkatle tanımlanması gerekebilir.

Öyleyse, farkında olsak da olmasak da en azından bazı konularda mutlak gerçeğin var olduğunu görüyoruz. Bazı konulardaki mutlak gerçek kendinden anlaşılır olmayabilir, ancak şu kendinden anlaşılırdır:

Mutlak gerçek vardır.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- Mutlak gerçeğin var olduğuna katılıyor musunuz? Neden katılıyorsunuz veya neden katılmıyorsunuz?

****

Bölüm 3
Temiz mi, Kirli mi?

Doğru-yanlış testimize devam edelim. Lütfen şu anda üzerinizde olabilecek giysiler hakkında kendi bildiklerinize dayanarak aşağıdaki ifadelerin Doğru (D) mu yoksa Yanlış (Y) mı olduğunu değerlendirin:

5. ____ “Üzerimde giysiler var; çıplak değilim.”
6. ____ “Temiz çorap giyiyorum.”

İlk soru oldukça açık ve anlaşılır. Çoğumuz “Doğru” diye yanıt verirdik. Bazılarımız ise dürüstçe “Yanlış” diye yanıt verebilirdi. Her iki durumda da, konuyla ilgili herkes ne giydiğinizi doğru biçimde biliyor olsaydı, muhtemelen bu konuda pek tartışma çıkmazdı. Ben buna “siyah-beyaz” türden bir gerçek diyorum. İfade açıkça doğru ya da yanlıştır ve durum hakkında doğru bilgiye sahip herkes büyük olasılıkla aynı fikirde olurdu.

Önceki bölüm ağırlıklı olarak bu tür “siyah-beyaz”, “doğru-ya-da-yanlış” türünden gerçeklerle ilgiliydi. Elbette, en azından bazı kişiler ele alınan siyah-beyaz gerçek hakkında doğru bilgiye sahip OLMADIĞINDA, bu tür gerçekler konusunda anlaşmazlıklar ortaya çıkabilir.

Şimdi, yukarıdaki ikinci soruyu (çoraplarınızla ilgili olanı) yanıtlamak muhtemelen daha zordur. Bana benziyorsanız, ben böyle bir sorudan rahatsız olma eğilimindeyim. Soru yalnızca toplumsal açıdan uygunsuz olmakla kalmıyor, aynı zamanda konunun basit bir doğru ya da yanlış yanıtıyla ifade edilemeyecek kadar karmaşık olduğuna inanıyorum. Bunu yazarken ayağımda çorap var, ama acaba “temiz” mi? Çoraplarım tamamen temiz olmayabilir, ama onları kirli olarak da görmüyorum. Ne “Doğru” ne de “Yanlış” isabetli bir yanıt gibi görünüyor. Çoraplarımı yıkandıktan hemen sonra temiz olarak görüyorum, ama onları giydiğim anda temizlikten kirliliğe doğru bir geçiş başlıyor. Artık tamamen temiz olmasalar da onları kirli olmaktan çok temiz olarak düşünmeyi tercih ediyorum. Siz ise çoraplarımı giydiğim anda onlara doğrudan “kirli” demeyi tercih edebilirsiniz.

Bu tuhaf tartışmanın amacı önemli bir konuyu açıklığa kavuşturmak: Gerçeğin bazı yönleri doğası gereği “siyah-beyaz” değildir; bunlar derece meselesi olarak daha iyi anlaşılır. Yani bazı şeyler, doğaları gereği “siyah-beyaz” olmaktan çok “grinin tonları” olarak daha iyi anlaşılır. Bunları siyah-beyaz olgulara ya da doğru-yanlış olgularına indirgemeye çalışırsak, bunlara ilişkin anlayışımız çok yüzeysel kalır. Konuyu tartışırken kolaylık olması için, bu tür bir gerçeği ya da kavramı “siyah-beyaz” yerine “gri”, “daha gri” ya da “grinin tonları” olarak adlandıracağım.

Bu da bizi, kendinden anlaşılır bulduğum bir diğer önemli ilkeyi özetlemeye getiriyor:

Bazı gerçekler siyah-beyazdır,
diğer gerçekler ise daha gridir.

Bazılarınız yukarıdaki akıl yürütmemi hatalı bulabilir. İlk doğru-yanlış önermesinin aslında siyah-beyaz olmadığını ileri sürebilirsiniz. Örneğin, birinin üzerinde o kadar az giysi olabilir ki doğru yanıtın ne olduğu tartışılabilir. Bu, bir başka önemli kavramı ortaya koyar:

Siyah-beyaz görünen bazı gerçekler
zaman zaman grinin tonlarını içerebilir.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- Bazı gerçeklerin grinin tonlarını içerdiğine katılıyor musunuz? Neden katılıyorsunuz ya da katılmıyorsunuz?
- Hayatınızda, siyah-beyaz bir mesele olarak ele alınmak yerine grinin tonlarını içerdiği anlaşılsa daha kolay çözülebilecek bir sorun var mı?

****

Bölüm 4
İyi mi, Kötü mü?

Sizden birkaç doğru-yanlış sorusunu daha yanıtlamanızı isterken lütfen bana biraz daha sabır gösterin. Bu sorular önceki sorulardan daha uzun, ancak dikkatle okursanız pek de zor olmadıklarını göreceğinizi düşünüyorum. Lütfen kişisel alışveriş alışkanlıklarınıza dayanarak aşağıdaki ifadelerin Doğru (D) mu, Yanlış (Y) mı olduğunu değerlendirin:

7. ____ "Bir somun ekmek alacak olsaydım ve bana taze bir somun ekmek ile bayat, küflü bir somun ekmek arasında seçim yapma olanağı verilseydi (ekmekler diğer açılardan benzer ve aynı fiyatta), taze olanı değil, bayat, küflü olanı alırdım."

8. ____ "Bir sandalye alacak olsaydım ve bana iyi durumda görünen bir sandalye ile bir ayağı kırık bir sandalye arasında seçim yapma olanağı verilseydi (sandalyeler diğer yönlerden benzer ve aynı fiyatta), ayağı kırık olan sandalyeyi alırdım."

Umarım karar vermekte pek zorlanmamışsınızdır. Sanırım siz de benim gibisiniz: Bana göre her iki ifade de kesinlikle Yanlış! Ekmeğin "taze" ya da "bayat ve küflü" olup olmadığını neden önemseyeyim? Neden ayağı kırık olmayan bir sandalyeyi tercih edeyim? Bunun nedeni basitçe, ekmek söz konusu olduğunda "bayat ve küflü" olmanın kötü, "taze" olmanın ise iyi olması değil mi? İki sandalye söz konusu olduğunda, "kırık bir ayak" kötü bir özellikken "iyi durumda olmak" iyi bir özellik değil mi? Neredeyse her zaman bir şeyin kötü değil de iyi olmasını tercih etmez miyiz?

Bu da bizi iki kendinden anlaşılır gerçeğe daha getiriyor:

Bazı şeyler iyidir,
bazı şeyler ise kötüdür.

İyi şeyler normalde benimsenmeli,
kötü şeyler ise normalde reddedilmelidir.

Elbette, birinin kırık sandalyeyi onarması uygun olabilir; böylece sandalye yeniden iyi duruma gelir. Bayatlamış ve küflenmiş ekmekten iyi kompost elde edilebilir (ama iyi ekmek olmaz). Dolayısıyla iyi ve kötü kavramının karmaşıklaşabildiğini görüyoruz. Ancak bu, yukarıda belirtilen kendinden anlaşılır gerçekleri geçersiz kılmaz. “İyi” ve “kötü” terimlerinin gerçek anlamları vardır ve bizim için gerçekten önem taşıyan gerçek sonuçları olan gerçek şeyleri tanımlamak için kullanılırlar.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- İyi olduğunu düşündüğünüz şeylerden bazıları nelerdir?
- Kötü olduğunu düşündüğünüz şeylerden bazıları nelerdir?
- Hayatınızda kurtulmanız gereken kötü şeyler var mı?

****

Bölüm 5
Ahlaken Doğru mu, Yanlış mı?

Bir kez daha, bir doğru-yanlış sorusuyla başlayacağız. Lütfen kişisel inançlarınıza dayanarak aşağıdaki ifadenin Doğru (D) mu yoksa Yanlış (Y) mı olduğunu değerlendirin:

9. ____ "Bir kişinin, dininin bir parçasıysa, bir bebeğe hangi yolla olursa olsun işkence etmesinin kabul edilebilir olduğuna inanıyorum."

Anladığım kadarıyla bazı insanlar bu soruya "Doğru" yanıtını verirdi. Ancak, bunu doğrudan bana itiraf edecek biriyle şimdiye kadar tanıştığımı sanmıyorum. Eğer siz de böyle biriyseniz, lütfen biraz farklı bir ifadeyi değerlendirin:

10. ____ "Bana herhangi bir biçimde işkence etmenin, bunu yapan kişinin dininin bir parçasıysa, herkes için kabul edilebilir olduğuna inanıyorum. Onlara direnmeden bana işkence etmelerine izin verirdim, çünkü onlara direnmek din özgürlüklerini kısıtlardı."

Dürüst davranıyorsanız ve akıl sağlığınız yerindeyse, ikinci ifadeye verilecek yanıtın "Yanlış" olduğu konusunda muhtemelen benimle aynı fikirde olduğunuzu düşünüyorum. Bu ifadelerden en az birine "Yanlış" yanıtını verdiğinizi varsayarsak, bu durum "din özgürlüğü" hakkındaki bir yanılgıyı açığa çıkarır. Din özgürlüğünün sınırsız olması gerektiğine gerçekten inanan pek az insan vardır. Neden? İnsanlara dinî amaçlarla işkence etmenin özünde yanlış bir yanı var mı? Elbette var. Bu, kendinden anlaşılır.

Peki ya böyle şeyler dinî amaçlarla değil de zevk için yapılsaydı? Bu, böyle şeyleri doğru kılar mıydı? Elbette hayır.

Öte yandan, bu tür uygulamalara karşı çıkmanın doğru bir yanı var mı? Elbette var. Bu da kendinden anlaşılır. Bu da bizi iki kendinden anlaşılır gerçeğe daha getiriyor:

Bazı şeyler ahlaken doğrudur,
bazı şeyler ise ahlaken yanlıştır.

Ahlaken doğru olan şeyler normalde benimsenmeli; ahlaken yanlış olan şeyler normalde reddedilmelidir.

Bu “doğru ya da yanlış” kavramının, önceki bölümde ele alınan “iyi ya da kötü” ilkesinden farklı olduğuna dikkat edin. Bu bölümde “doğru” ve “yanlış” sözcükleri ahlakla ilgiliyken, önceki bölümde “iyi” ve “kötü” sözcükleri ahlakla ilgili değildi.

Bu “Doğru” ve “yanlış” sözcükleri, ahlaki konulara açıklık getirmek için kullanılabileceği gibi, yalnızca bir şeyin doğru olup olmadığını belirtmek için de kullanılabilir; örneğin bir sözcüğün yazımının doğru mu yoksa yanış mı olduğunu belirtmek için.da bizi anlambilim sorununa getiriyor. Birçok sözcüğün birden fazla anlamı ya da anlam nüansı vardır ve bu tür sözcüklerin kullanılması kafa karışıklığına yol açabilir. Ne yazık ki bu sorunu bir ölçüde taşımayan pek az sözcük var, bu yüzden bu sorunla yaşamak zorundayız. Örneğin, İngilizcede “iyi” ve “kötü” sözcükleri hem ahlaki davranışlar için (başka insanlara iyi ya da kötü davranmamız gibi) hem de ahlakla ilgisi olmayan şeyler için (ekmeğin iyi ya da kötü olması veya bir müzisyenin performansının iyi ya da kötü olması gibi) kullanılabilir. “Doğru” ve “yanlış” sözcükleri, ahlaki konulara açıklık getirmek için kullanılabileceği gibi, yalnızca bir şeyin doğru olup olmadığını belirtmek için de kullanılabilir; örneğin bir sözcüğün yazımının doğru mu yoksa yanış mı olduğunu belirtmek için. Ancak normalde taze ekmeğe “doğru” ya da küflü ekmeğe “yanlış” demeyiz. Genellikle bir sözcükle kastedilen anlam, kullanıldığı bağlamdan anlaşılır.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- Doğru olduğunu düşündüğünüz bazı şeyler nelerdir?
- Yanlış olduğunu düşündüğünüz bazı şeyler nelerdir?

****

Bölüm 6
Salih mi, Salih Değil mi?

Yine birkaç doğru-yanlış sorusuyla başlayalım. Lütfen kişisel inançlarınıza ve eylemlerinize dayanarak aşağıdaki ifadelerin Doğru (D) mu yoksa Yanlış (Y) mı olduğunu değerlendirin:

11. ____ “Bütün insanlar temelde iyidir ve sürekli olarak doğru olanı yapmaya çalışır.”

12. ____ “Her zaman ahlaken doğru olanı yaparım; Ahlaken yanlış olan hiçbir şeyi asla yapmam.”

Önceki bölümde bazı şeylerin ahlaken doğru, bazılarının ise ahlaken yanlış olduğunu gördük. Belirli konularda neyin doğru, neyin yanlış olduğu konusunda anlaşamayabiliriz, ama en azından bazı şeylerin ahlaken doğru, bazılarının ise ahlaken yanlış olduğu, görmezden gelinemeyecek kadar açık görünüyor. Bazı insanların bilerek ahlaken yanlış şeyler yaptığı, bazılarının ise bilerek ahlaken doğru şeyler yapıyor göründüğü de neredeyse aynı ölçüde açık.

Bu yüzden, bana göre ilk Doğru–Yanlış ifadesinin yanıtı açıkça “Yanlış.” Dünya, doğru olanı yapmak için tutarlı biçimde çaba göstermeyen insanlarla dolu görünüyor. Örnek bulmak zor değil; hemen hemen herhangi bir gazeteye bakarsanız muhtemelen buna iyi örnekler bulursunuz.

İkinci ifadeyi değerlendirmek daha zor. Şu anda her zaman ahlaken doğru olanı yapmaya çalışıyor olabilirim, ama kendime karşı dürüst olursam, her zaman ahlaken doğru olanı yapmıyorum. Son zamanlardaki hatalarımın kasıtsız olduğunu düşünmek istiyorum, ama daha yakından bakıldığında her zaman bu sonuca varılacağından pek emin değilim. Her iki durumda da her zaman ahlaken doğru olanı yapmıyorum. Yine yanıtım “Yanlış.”

Kendinize karşı dürüstseniz, sanırım siz de o ikinci ifadeye “Yanlış” yanıtını verdiniz. Öyleyse bu, herhangi birinin bütünüyle salih olup olmadığını sorgulamamıza yol açıyor. Her zaman ahlaken doğru olanı yapan ve asla ahlaken yanlış bir şey yapmayan biri var mı? Ancak bu soru, şu anda ele aldığımız “kendinden anlaşılır” gerçeklerin kapsamı dışında kalıyor. Şimdilik yalnızca bazı

insanların ahlaken doğru olanı yapmayı başkalarından daha fazla amaçlayıp amaçlamadığı gibi daha açık bir meseleyi ele alalım. Şu anki amacımız doğrultusunda, "salih" sözcüğünün mutlak olmaktan çok göreli bir tanımını kullanalım:

> **Salih:** Genel olarak ahlaken doğru olanı yapmaya çaba göstermek ve ahlaken yanlış şeylerden kaçınmak.

Pek çok filmin iyi ile kötü arasındaki mücadele teması üzerine kurulduğunu düşünün. Bu filmlerdeki bazı karakterler genellikle salih (genellikle ahlaken doğru şeyler yapan), diğerleri ise salih olmayan (genellikle ahlaken yanlış şeyler yapan) kişiler olarak tasvir edilir. Bu ayrım genellikle açıktır ve tüm kültürlerde evrensel olduğu görülür.

Bütün bunlar bizi bir başka kendinden anlaşılır gerçeğe getiriyor:

Bazı insanlar salihtir,
bazı insanlar ise salih değildir.

Şimdi açık olalım. Bu gerçek, siyah-beyaz türden bir gerçek değildir; grinin tonlarını içerir. Herkesin salih olan ya da salih olmayan şeklinde bir kategoriye tam olarak uyduğunu iddia etmez. Herhangi birinin tamamen salih olduğunu ya da tamamen salih olmadığını da iddia etmez. Yalnızca bazı insanların ahlaken doğru olanı yapmaya gerçekten çalıştığını, bazılarının ise çalışmadığını ifade eder. Pek çok insan belki de ortalarda bir yerdedir ve ahlaken doğru olduğunu düşündükleri şeyleri yapmak için farklı ölçülerde çaba gösterir.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- Kendi yaşamınızı düşünün. Ahlaken doğru olduğunu bildiğiniz şeyi tutarlı bir biçimde yapıyor musunuz? Neden yapıyorsunuz ya da neden yapmıyorsunuz?

****

Bölüm 7
Farklı Gruplar

Hepimiz çeşitli gruplara mensubuz. Bazı gruplara kendi isteğimizle katılırız; diğer gruplara aidiyetimiz ise isteğimize bağlı değildir. Genellikle **kişinin isteğine bağlı olmadığı** düşünülen grup aidiyetlerinin bazı örnekleri birkaç soruyla açıklığa kavuşur:

- Erkek misiniz, kadın mı?
- Hangi ülkenin vatandaşısınız? (Yoksa vatansız kişiler grubunda mısınız?)
- Ana diliniz nedir?
- 50 yaşın üzerinde misiniz, yoksa 50 yaşın altında mı?

Kişinin isteğine bağlı olduğu düşünülebilecek grup aidiyetlerinin bazı örnekleri de birkaç soruyla açıklığa kavuşur:

- Dindar mısınız, değil misiniz? Öyleyseniz, hangi dinî grubun bir parçasısınız? Yoksa kendilerini dindar olarak görmeyen kişiler grubunun bir parçası mısınız?
- Çocuk felcine karşı aşılanmış olan gruba dahil misiniz?
- Bir siyasi partiyle bağınız var mı? Yoksa herhangi bir partiyle bağı olmayan kişilerin oluşturduğu gruba mı dahilsiniz?
- Belirli bir spor dalının hayranı mısınız? Belirli bir spor dalında aktif misiniz?

“Gönüllü” aidiyet ile “gönülsüz” aidiyet arasındaki ayrım çoğu zaman pek net değildir ve kültüre bağlı olarak bir ölçüde değişebilir. Örneğin, birçok insan dinini gönüllü bir aidiyet olarak görmez, çünkü içinde yaşadıkları kültür bu alanda özgür seçimi desteklemiyor olabilir. Bir başka örnek: Çocuk felcine karşı aşılanmak birçok kişi için yasal bir zorunluluk olabilir; bu durumda “aşılanmış” gruba dahil olmak gönülsüz bir grup aidiyeti olarak değerlendirilebilir. Ya da belki anne babanız sizi aşılattı ve bu konuda pek seçim hakkınız yoktu; artık aşılanmamış duruma dönmenin de bir yolu yok.

Her neyse, bu bizi iki kendinden anlaşılır gerçeğe daha getiriyor:

Herkesin çeşitli gruplarla bağlantısı vardır.

Bazı grup bağlantıları gönüllüdür;
bazı grup bağlantıları ise kişinin isteği dışındadır.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- Bağlı olduğunuz gruplardan bazıları hangileridir?
- Bu gruplardan hangilerine gönüllü olarak dahilsiniz?
- Bu gruplardan hangilerine isteğiniz dışında dahilsiniz?

****

Bölüm 8
Farklı Yollar

Her birimiz, yaşamda bir ölçüde farklı bir yolda ilerleriz. Genetik yapıları aynı olsa bile tek yumurta ikizleri de farklı yollarda ilerler. Tek yumurta ikizlerinin farklı "yolları" doğum anında bile belirgindir: biri önce, diğeri sonra doğar. Bu ayrım yalnızca zamanlamayla ilgili olsa da yine de önemli bir farklılıktır. O noktadan sonra yaşamları birbirinden daha da farklılaşacaktır. Hiçbir zaman tam olarak aynı anda aynı yerde bulunmayacaklar ve muhtemelen belirgin biçimde farklı kişilikler geliştirip yaşamda belirgin biçimde farklı yollarda ilerleyeceklerdir.

Her birimizin yaşamda izlediği yolun başkalarınınkinden kendine özgü biçimde farklı olmasının sayısız yönü olsa da "farklı yollara" bireylerden çok insan grupları için geçerli olan daha geniş açılardan bakmak da mümkündür. Farklı gruplar bazı ortak yolları paylaşma eğilimindedir.

Örneğin, bazı insanlar benzer düşüncelere sahip başka insanlarla birlikte belirli bir dini izlemeyi seçer. Bazı insanlar, aynı çalışma alanında benzer kariyerler sürdüren başka insanlarla birlikte belirli bir kariyer yolunu izlemeyi seçer. Bazı insanlar belirli bir yüksekokula ya da üniversiteye gitmeyi içeren bir öğrenim yolunu seçerken; bazı insanlar başka yolları seçer. Bazı insanlar evlilik ve ebeveynlik yoluna girerken, bazıları girmez. Bu tür yollar, insan grupları tarafından paylaşılır.

Bu da bizi, insan grupları için olduğu kadar bireyler için de geçerli olan bir başka kendinden anlaşılır gerçek ile karşı karşıya getirir:

Farklı insanlar farklı yollardadır.

Bunu ahlaki bir bakış açısıyla biraz daha ele alalım. Daha önce bazı insanların "Salih", bazılarının ise "Salih olmayan" kişiler olduğunu (değişen derecelerde) gördük. Bazı insanlar kasıtlı olarak ahlaken yanlış şeyler yaparken, başkaları kasıtlı olarak ahlaken doğru şeyler yapıyor gibi görünür. Örneğin, bazı insanlar içtenlikle "altın kural"a göre yaşamaya çalışır:

- “Başkalarının size nasıl davranmasını istiyorsanız, siz de onlara öyle davranın.”

Bazıları ise bu kuralın çarpıtılmış bir biçimine göre yaşamayı tercih eder:

- “Başkaları size yapmadan önce siz onlara yapın.”

Başkalarına yönelik bu farklı davranış biçimleri, yaşam boyunca izlenen iki farklı yol olarak düşünülebilir ve bu bizi başka bir önemli sonuca götürür:

Bazı insanlar doğru şeyler yapma yolundadır; bazı insanlar yanlış şeyler yapma yolundadır.

Bu sonucun, bütün insanların açıkça bu iki yoldan birinde olduğunu ileri sürmediğine dikkat edin. Bu da “grinin tonları” içeren bir gerçektir. Birçok insan, bazen doğru bazen de yanlış şeyler yaparak ortalarda bir yerde bir yol izliyor olabilir. Ancak bu gerçek, apaçık olanı doğrular: bazı insanlar, salih bir yaşam sürmek için çok az çaba gösteren ya da hiç çaba göstermeyen başka insanlara göre çok daha salih bir yaşam sürmektedir. Bu insanlar farklı yollardadır.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- Yaşamınız boyunca izlediğiniz yollardan bazılarını nasıl tanımlarsınız?
- Her zaman doğru şeyler yapma yolunda mı oldunuz?
- İlerlemek istediğiniz yollardan bazıları nelerdir?

****

Bölüm 9
Farklı Kaderler

Önceki bölümde farklı insanların yaşamda farklı yollarda ilerlediğini gördük. Nasıl ki gerçek anlamdaki farklı yollar (patikalar ve karayolları gibi) farklı varış noktalarına ulaşıyorsa, yaşamda izlenen farklı yollar da farklı kaderlere götürür.

İnsanların kaderlerinin, izledikleri yollardan güçlü biçimde etkilendiği açıkça görülebilir. Düzenli antrenman yapma yolunu seçen sporcular genellikle daha iyi sporcular olur. Hareketsiz bir yaşam tarzı sürdüren insanlar genellikle güçten düşer. Çok çalışan öğrenciler daha fazla bilgi ve beceri kazanır. Çok miktarda alkol tüketme yolunda ilerleyen insanlar alkolik olmaya eğilimlidir. Başkalarına nezaket gösteren insanlar daha nazik kişiler olmaya eğilimlidir. Yasa dışı uyuşturucular kullanmayı seçen insanlar çoğu zaman uyuşturucu bağımlısı olur. Kötülük yapan insanlar genellikle kötülük yapmakta daha becerikli hâle gelir. Doğru şeyler yapma yolu, salihliğin artmasına götürür. Yanlış şeyler yapma yolu, salihlikten giderek uzaklaşmaya götürür.

İyi sporcular, becerikli insanlar, salih insanlar, salih olmayan insanlar ve her türden insan kendiliğinden ortaya çıkmaz. Onların akıbetleri, yaşam boyunca farklı yollardan yürümelerinin sonucudur. Bu bizi başka bir kendinden anlaşılır gerçeğe götürüyor:

Farklı yollar farklı akıbetlere götürür.

İzlediğimiz yollar, gelecekteki akıbetimizi büyük ölçüde belirler.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- On yıl sonra nasıl bir insan olmak istediğinizi düşünün. Bugün izlediğiniz yollar sizi o akıbete doğru götürüyor mu?

****

Bölüm 10

Başlangıç Var mı, Yok mu?

Varlığınızın bir başlangıcı var mıydı? Sanırım sizin başlangıcınız da benimkine benziyordu. Yaşamım, babamdan gelen bir sperm hücresinin annemden gelen bir yumurta hücresiyle birleşmesiyle başladı. Elbette yumurta ve spermin daha önce ayrı ayrı başlangıçları vardı; annem ve babamın da daha da önce benzer biçimde ayrı başlangıçları olmuştu. Her canlı, benzer biçimde, kendinden önceki yaşamdan başlamış gibi görünüyor.

Benzer biçimde bitkiler de belirli türde tohumlar olarak, başka bitkilerin köklerinden çıkan sürgünler olarak ya da belki toprağa dikilip kök geliştiren bitki çelikleri olarak yaşamlarına başlar.

Cansız olan her şeyin de bir tür başlangıcı var gibi görünüyor. İnsan yapımı nesnelerin kökeni, yapımlarında kullanılan çeşitli ham maddelere kadar izlenebilir. Ham maddelerin de bir tür başlangıcı olan bir geçmişi vardır. Bilim insanları, Dünya'nın çok uzun zaman önce bir başlangıcı olduğu düşüncesinden hareketle Dünya'nın yaşı hakkında çeşitli tahminler öne sürmüştür. Evrenin tamamının bile bir başlangıcı olduğu yaygın olarak kabul edilir; bu konudaki yaygın bilimsel görüşlerden biri "Büyük Patlama Teorisi" ifadesiyle özetlenir.

Bu da bizi başka bir kendinden anlaşılır gerçeğe götürüyor:

Her şeyin bir başlangıcı vardır.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- Bugün fiziksel olarak var olan ve herhangi bir başlangıcı olmayan bir şey düşünebilir misiniz?

****

Bölüm 11
İman Var mı, Yok mu?

İşte imanın basit bir tanımı:

İman: Doğrudan gözlemlenmemiş bir şeye inanmak.

Bu basit tanıma dayanarak, iman içeren bazı durumları ele alalım:

- Bir kavşakta yeşil ışıkta geçerken, genellikle diğer yönden gelen araçlara (aksi takdirde arabama çarpabilecek araçlara) kırmızı ışık yandığına iman ederim. Bu, iman gerektirir çünkü kesişen yoldaki araçlara durmalarını bildiren kırmızı ışığı genellikle doğrudan göremem. Trafik ışığının var olduğuna inanmak iman gerektirmez (çünkü ışık genellikle görülebilir), ancak düzgün çalıştığına inanmak bir miktar iman gerektirir.
- Bir sandalyeye otururken genellikle tereddüt etmem çünkü sandalyenin beni taşıyacağına ve ağırlığım altında kırılmayacağına genellikle iman ederim. İman, sandalyenin varlığıyla değil, sağlamlığıyla ilgilidir.
- Bir köprüden geçerken köprünün yıkılmayacağına bir ölçüde iman ederim. Köprünün beni taşıyacağına bir miktar imanım olmasaydı üzerine çıkmazdım. Yine, iman köprünün varlığıyla değil, yapısal sağlamlığıyla ilgilidir.
- Beni bir yere götürecek otobüsü durakta beklerken bir otobüsün geleceğine en azından bir miktar iman ederim (yaklaşana kadar geldiğini doğrudan göremesem de). Otobüs sistemine imanım olmasaydı, bir otobüsün gelmesini beklemezdim.
- Doğalcılık felsefesini benimseyen insanlar genellikle evrende olup biten her şeyin doğa bilimlerinin ilkeleriyle açıklanabileceğine iman ederler. Bu, iman gerektirir çünkü hiç kimse olup biten her şeyi doğrudan gözlemleyemez, hele hepsini açıklayamaz.
- Doğaüstü şeylere inanan insanlar genellikle doğa bilimlerinin gözlemledikleri ve deneyimledikleri her şeyi açıklayamayacağına inanırlar. Doğrudan gözlemlenemeyen (en azından tutarlı, tekrarlanabilir bir biçimde doğrudan

gözlemlenemeyen), doğaüstü birine ya da bir şeye bir ölçüde iman ederler.

Verdiğim örneklerin bazılarına itiraz edebilirsiniz. Pek çok insan, “iman” kavramını trafik ışıklarından geçmek, sandalyelere oturmak ve köprülerden geçmek gibi şeylerle hiç ilişkilendirmemiştir. Bu tür şeylerin sağlamlığından o kadar emin olabilirsiniz ki onlara güvendiğinizde imanın söz konusu olduğunu düşünmezsiniz. Ancak bu tür şeylerin sağlamlığını doğrudan doğrulamadıysanız, bana öyle geliyor ki onların sağlamlığına güvendiğinizde “doğrudan gözlemlenmemiş bir şeye inanmış” olursunuz. İmanın söz konusu olmadığını söylemek yerine, böylesine güçlü bir güveni “güçlü iman” olarak adlandırırdım.

Bu örneklerden, çeşitli şeylere duyduğumuz imanın gücünün çoğu zaman benzer şeylerle ilgili önceki deneyimlerimize bağlı olduğunu görebiliriz. Oturdukları sandalye kırılan, üzerindeyken köprü çöken ya da trafik ışığının arızalanması nedeniyle yaralanan insanlar, genellikle bu tür şeylere, böyle aksaklıklar yaşamamış olanlara kıyasla daha az iman duyarlar.

Yukarıdaki örneklerden, herkesin yaşamın birçok alanında bazı şeylere belli ölçüde iman duyduğunun açıkça görüldüğünü düşünüyorum. Bu bizi başka bir kendinden anlaşılır gerçeğe götürüyor:

Herkesin bazı şeylere bir ölçüde imanı vardır.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- İman ederek inandığınız şeylerden bazıları nelerdir?

****

Bölüm 12
Ruhsal Âlem Var mı, Yok mu?

Bazı insanlar, bir şey doğrudan görülemiyor veya ölçülemiyorsa onun var olmadığına inanıyor gibi görünüyor.

Bu bakış açısı bana tuhaf geliyor, çünkü bilimin kabul ettiği hâlde doğrudan görülemeyen veya ölçülemeyen pek çok şey var. Örneğin radyo dalgalarını ele alalım. Onların var olduğuna iman ediyor musunuz? Neden ediyorsunuz ya da neden etmiyorsunuz? Hiç bir radyo dalgasını gördünüz ya da hissettiniz mi? Ben görmedim ya da hissetmedim; sizin de gördüğünüzü ya da hissettiğinizi sanmıyorum. Yine de onların varlığına inandığınızı düşünüyorum. Neden? Muhtemelen radyo dinlediğinizde veya radyo dalgalarına dayanan herhangi bir kablosuz iletişim aracını kullandığınızda, onların varlığına ilişkin kanıtlarla karşılaştığınız için. Bu dolaylı kanıtlar, radyo dalgalarının var olduğuna iman etmenizi sağlar.

Benzer şekilde, ruhsal âlemi doğrudan görememememiz veya deneyimleyememememiz, onun var olmadığı anlamına mı gelir? Elbette hayır. Ancak ister radyo dalgalarından, ister ruhsal âlemden, ister başka bir şeyden söz ediyor olalım, makul insanların doğrudan gözlemlenemeyen şeylere inanması için makul kanıtlar bulunmalıdır. Öyleyse, ruhsal âlemin varlığına ilişkin bazı kanıtları ele alalım.

- Belki de en güçlü kanıt, binlerce yıl boyunca milyonlarca insanın inançlarında ve deneyimlerinde bulunabilir. Tüm dönemlerde, neredeyse bütün kültürlerde bir tür ruhsal âleme inanılmıştır. Aksini gösteren sağlam kanıtlar olmadan bu kadar çok insanın deneyimlerini tamamen göz ardı etmemiz biraz kibirli bir tutum olurdu. Gerçekte ruhsal âlem diye bir şey olmasaydı, bu kadar çok insan bunca yıldır bu konuda yanılgı içinde yaşıyor olabilir miydi? Bence hayır.
- Bugün yaşayan milyonlarca insan (belki de milyarlarca insan), ruhsal âlemle bağlantılı ruhsal deneyimler yaşadığını öne sürüyor. Bu insanların hepsi deneyimleri konusunda yanılıyor mu? Bu tür iddiaların hepsinin bütünüyle dayanaksız olmasını pek olası bulmuyorum.

- Ölüp yeniden hayata dönen insanlar, genellikle ruhsal âlemle bağlantılı olan ölümden sonraki yaşam deneyimlerine ilişkin tanıklıklarını sık sık paylaşırlar. Bu tür deneyimlerin hepsi temelsiz mi? Bence hayır.
- Birçok kişi, doğa bilimleriyle açıklanamayan "mucizelere" tanık olduğunu iddia eder. Bu tür mucizeler yaşayan insanlar, bunları çoğunlukla bir tür ruhsal güce ve ruhsal âleme bağlar.
- Bilimsel bir bakış açısından bakıldığında, modern "sicim teorisi", evrenin doğrudan farkında olduğumuzdan çok daha fazla boyuta sahip olduğunu öne sürer. Sicim teorisi modellerini açıklamak için, büyük ölçüde farkında olmadığımız paralel bir âlemin var olduğu ileri sürülür. Modern bilim bile, benim "ruhsal âlem" olarak adlandırdığım şeyin varlığını kabul etmeye yöneliyor gibi görünüyor.

Tüm bu kanıtlar, başka bir kendinden anlaşılır gerçek sonucuna götürüyor gibi görünüyor:

Ruhsal âlem gerçekten vardır.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- Ruhsal âlemin varlığına kanıt oluşturan kişisel deneyimleriniz oldu mu?

****

Bölüm 13
Yaratılış Var mı, Yok mu?

Daha önce herkesin bazı konularda belli bir ölçüde imanı olduğunu gördük. Ayrıca hem doğalcılığa inanmanın (her şeyin doğa bilimleriyle açıklanabileceği) hem de doğaüstü güçlere inanmanın (bazı şeylerin doğa bilimleriyle açıklanamayacağı) iman içerdiğini gördük. Yalnızca bir "agnostik" (bu tür konularda herhangi bir görüş benimsemeyen kişi), bu tür konularda imanının **olmadığını** iddia edebilir.

"Yaratılış mı, yaratılış yok mu?" sorusuna gelince, benzer bir iman meselesiyle karşılaşırız. Hiçbirimiz "başlangıçta" neler olduğunu doğrudan gözlemleyemeyiz; bu nedenle evrenin ve yaşamın nasıl ortaya çıktığına ilişkin her türlü inancımız bir ölçüde iman içerir.

Bana göre bir yaratılışın (ki bu, bir tür doğaüstü gücün iş başında olduğunu ima eder) en büyük kanıtı bilimdir. Bilim sayesinde insanlığın doğal şeylere ilişkin bilgisi büyük ölçüde artmıştır. Bir zamanlar basit olduğu düşünülen pek çok şeyin artık çok karmaşık olduğu bilinmektedir. Yaşamın ve evrenin karmaşıklığı bana yalnızca doğa güçleri, zaman ve şans temelinde ortaya çıkamayacak kadar büyük görünüyor. Karmaşık bir evrene ve bu dünyadaki karmaşık yaşama baktığımda, rastlantı ve zamanın sonucunda oluşmuş bir şey değil, bir "yaratılış" görüyorum.

Aksini düşünen bazı kişiler, "Türlerin Kökeni" kitabını (ilk kez 1859'da yayımlanmıştır) yazan Charles Darwin'in görüşünü benimser. Bu kitapta Bay Darwin, karmaşık yaşamın doğaüstü bir yaratıcı devreye girmeden, uzun zaman dilimleri boyunca zaman ve rastlantı yoluyla evrimleştiği fikrini savunur. 194. sayfada (P.F. Collier & Son tarafından yayımlanan, telif hakkı 1909 tarihli, Charles W. Eliot'ın editörlüğünü yaptığı baskıda) şöyle yazar:

> *"Çok sayıda, birbirini izleyen küçük değişikliklerle oluşması mümkün olmayan herhangi bir karmaşık organın var olduğu gösterilebilseydi, kuramım tamamen çökerdi. Ama böyle bir örnek bulamıyorum."*

"Mikroevrimin" gerçekten gerçekleştiğine dair çok sayıda kanıt olsa da (Bay Darwin'in doğru biçimde gözlemlediği gibi), bildiğim

kadarıyla hiç kimse “makroevrimin” gerçekleştiğini (bir hayvan türünün başka bir türe dönüşmesini ya da yaşamın cansız maddeden gelişmesini) gözlemlememiştir. Hiç kimse herhangi bir “*karmaşık organın*” “*çok sayıda, birbirini izleyen küçük değişiklik yoluyla*” başka tür bir organdan oluştuğunu gözlemlememiştir. Bay Darwin, bugün hiçbir yerde böyle şeylerin gerçekleştiği gözlemlenmezken, geçmişte bunların rastlantı ve zaman sayesinde gerçekleştiğine inanarak doğalcılığın inançlarına iman eden biri olduğunu göstermektedir.

Bay Darwin’in zamanından bu yana moleküler biyoloji bilimi, tek bir canlı hücrenin bile inanılmaz derecede karmaşık olduğunu göstermiştir. Bilim hâlâ cansız, organik olmayan maddeden tek bir canlı hücre bile meydana getirememektedir; bilim henüz hücrelerin nasıl işlediğini de tam olarak açıklayamamaktadır. Bana göre, bugün var olan her canlı hücrenin, cansız maddeden “*çok sayıda, birbirini izleyen küçük değişiklik yoluyla oluşmuş olmasının mümkün olamayacağı*” kadar karmaşık olduğu kendinden anlaşılır. Bay Darwin’in kendi ifadesine dayanarak, modern bilimin onun teorisinin “*tamamen çöktüğünü*” gösterdiği sonucuna varıyorum. Bu da bizi başka bir kendinden anlaşılır gerçeğe götürüyor:

Bir yaratılış vardır.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- *Siz* ne düşünüyorsunuz? Karmaşık yaşam barındıran karmaşık evrenimizin, hiçbir doğaüstü güç devrede olmadan, yalnızca zaman ve tesadüf sonucu var olmuş olması olası mı?

****

Bölüm 14
Yaratıcı Var mı, Yok mu?

Önceki bölümde bir yaratılış olduğu, karmaşık yaşam barındıran karmaşık bir evrenin yalnızca zaman ve tesadüf sonucu ortaya çıkmış olamayacağı sonucuna vardım. Bu, mantıken bir tür doğaüstü yaratıcı gerektirir. Bir bakıma bu basit mantık, başka bir kendinden anlaşılır gerçek için yeterli olmalıdır. Ama önce, bu "yaratıcı" kavramını biraz daha inceleyelim.

Fotosentez mucizesi üzerine hiç düşündünüz mü? Fotosentez, belirli bitki hücrelerinin güneş ışığının enerjisini, karbondioksiti (CO_2) ve suyu (H_2O) birleştirerek karmaşık organik moleküller oluşturmasını ifade eden terimdir (oksijen genellikle bu sürecin bir yan ürünüdür). Karmaşık organik moleküller hem yaşamın yapı taşlarıdır hem de enerjinin kimyasal biçimde depolanmasını sağlar. Vücudumuzun hayatta kalabilmesi için bu karmaşık organik molekülleri düzenli olarak alması gerekir. Tükettiğimiz çeşitli karmaşık organik moleküllere çoğunlukla "besin" deriz. Besinlerin yararlarından biri vücudumuzun ihtiyaç duyduğu çeşitli vitamin ve mineralleri sağlamak olsa da, işlevlerinin çok büyük bir kısmı yalnızca yaşamımızı sürdürmemiz için bize bir enerji kaynağı sunmaktır. Vücudumuz, karmaşık organik moleküllerde depolanan kimyasal enerjiyi yaşamı sürdürmek için bir enerji kaynağı olarak kullanır.

"Gıda" tanımımla, tuz ve su gibi bize enerji sağlamayan maddeleri kapsam dışında bıraktığımı unutmayın (ancak bunlar karmaşık organik moleküllerle karıştırılabilir ve ortaya çıkan karışımın tamamı da "gıda" olarak adlandırılabilir). Bu tartışmada "gıda", öncelikle yediğimiz ve yaşamı sürdürmek için vücudumuza enerji sağlayan şeyleri ifade eder.

Hiç organik olmayan gıda yediniz mi? "Organik olmayan gıda" derken, bitki ve hayvanlardan elde edilen gıdalarda bulunan karmaşık organik moleküllere benzeyen, ancak karbondioksit ve suyun karmaşık moleküllere dönüştürülmesi sürecinde bitkiler kullanılmadan, insanlar tarafından yalnızca inorganik maddeler kullanılarak üretilen karmaşık molekülleri kastediyorum. Hiç

organik olmayan gıda yemediğimden oldukça eminim ve sizin de yediğinizi sanmıyorum. Neden? Çünkü şu anda insanlık, en azından kayda değer miktarda, inorganik maddelerden gıda üretemiyor. Evet, bazı bilim insanları özel laboratuvar işlemleri kullanarak (fotosentez yoluyla değil) inorganik maddelerden basit şeker molekülleri ürettiler, ancak yapabildikleri hemen hemen bundan ibaret. Besin ihtiyacımızı karşılamak için hâlâ tamamen bitkilere bağımlıyız. (Besin zincirinin bütünü göz önüne alındığında, hayvanlardan elde edilen besinlerdeki karmaşık organik moleküllerin kaynağının da nihayetinde bitkiler olduğunu unutmayın.) Yalnızca bitkiler fotosentez yoluyla verimli bir şekilde besin üretebilir.

Bazı insanlar fotosentez mucizesinin yalnızca zaman ve rastlantı sonucu ortaya çıktığını düşünüyor. Ancak fotosentezin zaman ve rastlantı sonucu gerçekleştiği hiç gözlemlenmemiştir. Aksine, güneş ışığının normalde karmaşık molekülleri oluşturduğu değil, parçaladığı gözlemlenir. Doğrudan güneş ışığı, karbondioksit ve sudan besin üreten bitkilerin varlığının, insanlıktan çok daha zeki olan, zekâ sahibi bir “yaratıcı”nın kanıtı olduğunu düşünüyorum.

Şimdi bilim insanlarının sonunda inorganik maddelerden besin üretmenin yollarını geliştirdiğini varsayalım. Bu, akıl yürütmemi geçersiz kılar mı? Hayır, bu yalnızca fotosentez kadar karmaşık şeylerin sırf zaman ve rastlantıyla değil, ancak büyük bir zekânın yardımıyla gerçekleştiğini gösterir.

Bu bizi başka bir kendinden anlaşılır gerçeğe getiriyor:

Bir yaratıcı vardır.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- Hiç organik olmayan bir yiyecek gördünüz ya da yediniz mi?

****

Bölüm 15
Yaratılış ve Yaratıcı Aynı mı?

Geçen bölümde, doğaüstü bir yaratıcının var olmadığını savunan ateizm alanından uzaklaşıp bir tür doğaüstü yaratıcıya inanmaya yöneldik. Bu bizi ya teizm (fiziksel yaratılıştan ayrı bir ya da birden fazla "tanrı" olduğuna inanma) ya da panteizm (tüm yaratılışın ilahi olduğuna ve tek Tanrının bir parçası olduğuna inanma) alanına taşıyor.

O hâlde ele aldığımız soru şu: Duyularımızla deneyimlediğimiz fiziksel yaratılış, doğaüstü bir yaratıcıdan ya da yaratıcılardan ayrı mıdır (teizm), yoksa fiziksel yaratılış yalnızca doğaüstü bir yaratıcının parçası mıdır (panteizm)?

Panteizmde aşılması imkânsız birkaç sorun görüyorum. İlk olarak, kötülük sorunu var. Her şey ilahiyse ve tek Tanrının bir parçasıysa, o zaman iyilik ve kötülük kavramı anlamsızdır. Bu, deneyimlerimizle (önceki kendinden anlaşılır gerçekler içinde ifade edildiği üzere) çelişir.

İkinci olarak, Dünya'daki tüm insanların birbirinden farklı kişiliklere sahip olması sorunu vardır. Dünya'daki her birey, kendi kararlarını veren ve sık sık diğer insanlarla çatışan, kendine özgü bir birey gibi görünmektedir. Üstelik insanların dini inançları büyük ölçüde farklılık gösterir. Bu gerçekliklerin, her şeyin ve herkesin ilahi olması ve tek Tanrı'nın bir parçası olmasıyla nasıl bağdaştığını görmek zordur.

Üçüncü olarak, modern bilim, organik olmayan cansız maddenin normalde katı fizik ve kimya yasalarına uyduğunu gösterir. İnorganik maddenin nasıl ilahi ve tek Tanrı'nın bir parçası olarak düşünülebileceğini anlamak zordur.

Dördüncü olarak, modern biyoloji, yaşamın ve zekânın tek tek bitkiler veya hayvanlar gibi sınırları açıkça belirlenmiş birimlerde var olduğunu kabul eder. Bu, tüm yaşamın ilahi olması ve tek Tanrı'nın bir parçası olmasıyla çelişiyor gibi görünmektedir.

Buradan başka bir kendinden anlaşılır gerçek sonucuna varıyorum:

Yaratılış, yaratıcısından açıkça ayrıdır.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- Yaratılışın yaratıcısından açıkça ayrı olup olmadığıyla ilgili başka kanıtlar düşünebilir misiniz?

****

Bölüm 16
Tanrı mı, tanrılar mı?

Son bölümlerde şu sonuçlara varıldı:

- Bir yaratılış vardır.
- Doğaüstü bir âlem vardır.
- Doğaüstü bir yaratıcı vardır.
- Doğaüstü yaratıcı, yaratılıştan ayrıdır.

Böylece ateizm (doğaüstü bir yaratıcının bulunmaması) ve panteizm (her şeyin Tanrı olması) alanından çıkıp bir tür teizme (fiziksel yaratılıştan ayrı bir veya daha fazla "tanrı"ya inanma) geçmiş olduk. Karışıklığı önlemek için "tanrı" (küçük "t" ile) ve "Tanrı" (büyük "T" ile) terimlerini açıklığa kavuşturalım:

tanrı: Bir tür doğaüstü güce sahip doğaüstü varlık.

Tanrı: Tüm doğaüstü varlıkların en büyüğü ve her şeyin (daha aşağı düzeydeki tüm "tanrılar" dâhil) yaratıcısı.

Daha önce ruhsal bir âlemin varlığının kendinden anlaşılır olduğunu saptamıştık. Ruhsal bir âlemin kabulü, genellikle ruhsal âlemde var olan doğaüstü varlıkların kabulüyle ilişkilidir. Hemen hemen her din bunu kabul eder. Örneğin, Hristiyan, Yahudi ve Müslüman gelenekleri genellikle meleklere ve kötü ruhlara inanır. İnsanın doğal bakış açısından bunların her biri, yukarıda verilen "tanrı" tanımıyla örtüşen, "bir tür doğaüstü güce sahip doğaüstü varlık"tır. Hinduizm de, diğer Doğu dinlerinin çoğu gibi, birden çok tanrının varlığına inanır. Benzer şekilde Satanizm, Vika ve çeşitli diğer okült dinler genellikle doğaüstü güçlere sahip birden çok doğaüstü varlığa inanır. Buradan şu sonuca varıyorum:

Doğaüstü âlemde, doğaüstü güçlere sahip birden çok doğaüstü varlık vardır.

Bu sonuç önemli bir ilerleme sayılabilse de, diğerlerinin hepsinden daha büyük tek Tanrı olup olmadığı ve bu tek Tanrı'nın diğer tüm tanrıların kaynağı ve nihayetinde her şeyin yaratıcısı olup olmadığı sorusu hâlâ karşımızdadır.

Birçok insan, genellikle çok sayıda tanrıya inandığı düşünülen dinlere mensuptur. Ancak Hinduizmin birçok kolu da dâhil olmak üzere bu dinlerin birçoğu, diğerlerinden daha büyük olan ve çoğu zaman her şeyin yaratıcısı olarak kabul edilen tek Tanrı'ya da inanır.

Bir de şunu düşünün: Her şeyi yaratan tek Tanrı'ya inanmayan dinlerde, çeşitli tanrıların genellikle birbirlerinden bir ölçüde bağımsız oldukları ve tıpkı insanların sık sık çatışması gibi, onların da sık sık birbirleriyle çatıştıkları düşünülür. İnsanlardan oluşan kurullar çoğu zaman anlaşmakta ve ilerleme kaydetmekte nasıl zorlanıyorsa, bu dinlerin tanrıları için de durum böyle görünmektedir. Böyle bir durum, bana evrende gözlemlediğimiz muazzam ve düzenli karmaşıklıkla bağdaşmıyor gibi geliyor. Evrenin, her biri her şeyin nasıl olması gerektiği konusunda farklı görüşlere sahip birden çok tanrı tarafından yaratılmış olabileceğini düşünmek zordur.

Daha önce, düzenli bir evrendeki karmaşık yaşamın bir tür yaratıcı gerektirdiğini gördük. Daha düşük güçteki birden çok tanrı böyle bir yaratıcıyı açıklamaya yetmiyor gibi göründüğünden, her şeyi (diğer tüm "tanrılar" da dahil) yaratan tek Tanrı'nın var olması gerektiği anlaşılıyor. Bu da bizi başka bir sonuca götürüyor:

Tek Tanrı vardır
ve o, diğer tüm "tanrılardan" daha yücedir.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- Bu "tek Tanrı" sonucunu kabul ediyor musunuz? Etmiyorsanız, bu konuda neye inanıyorsunuz ve inançlarınızı destekleyen hangi kanıtlara sahipsiniz?

****

Bölüm 17
Kendinden Anlaşılır bir Sonuç

Yıllar önce Oregon State University'de elektrik mühendisliği okudum. Mühendislik eğitimimin neredeyse tamamı, matematik ve fizik gibi, benim "pozitif bilim" olarak gördüğüm alanlara dayanıyordu. Elbette, neyin "pozitif bilim", neyin "sosyal bilim" olduğu tartışmaya açıktır. Felsefe, psikoloji, din ve siyaset bilimi gibi alanları "sosyal bilim" kapsamında görüyorum. Bana göre, "pozitif" ve "sosyal" bilim arasındaki ayrım, temel kavramların ne ölçüde gözlemlenebilir, kesin, kanıtlanabilir ve tekrarlanabilir olduğudur.

Bilim, matematik ve mühendislik derslerimde "gerçek" konusunda ciddi bir anlaşmazlık yaşandığını hatırlamıyorum. Temelde pozitif bilim olduğunda, üzerinde tartışılacak pek bir şey yoktur; mesele daha çok onu anlamak ve pratikte nasıl uygulanacağını öğrenmektir. Elbette insanlar bir çözümü hayata geçirmenin en iyi yolu üzerinde tartışabilirler (örneğin bir nehri aşmak için ne tür bir köprü yapılacağı konusunda), ancak bunun temelindeki pozitif bilimler (köprünün yıkılmamasını sağlayan hesaplamalar ve ilkeler) genellikle sağlam temellere oturmuştur. Öyle olmasaydı, insanlar çökmeyeceklerinden makul ölçüde emin olarak köprü tasarlayamazlardı.

Pozitif bilimlerin zamanla değerini anladığım zarif bir yanı var: Pozitif bilimlerdeki analizlerin çoğunda genellikle yalnızca tek bir doğru yanıt vardır. Sanırım bu, "pozitif" ve "yoruma dayalı" bilimi nasıl tanımladığımla ilgili. Pozitif bilimlerde bir problemin matematiksel analizine çoğu zaman pek çok farklı yoldan yaklaşılabilir, ancak yanıt her zaman aynı olmalıdır (genellikle yalnızca tek bir doğru yanıt vardır). Farklı yönlerden yaklaşıldığında çözümler farklı çıkıyorsa, neredeyse kesin olarak bir hata yapılmıştır (ya da benim tanımıma göre pozitif bilimle uğraşmıyoruzdur).

Farklı yönlerden benzer sonuçlara ulaşma örüntüsü, felsefe ve din gibi yoruma dayalı bilimlerde de uygulamada daha sınırlı ölçüde görülmelidir. Örneğin, şu felsefi soruyu ele alalım:

“Evren neden var?”

Önceki bölümlerde gözlem ve akıl yürütme yoluyla şu üç kendinden anlaşılır gerçeğe ulaşıldı:

- Her şeyin bir başlangıcı vardır.
- Bir yaratılış vardır.
- Bir yaratıcı vardır.

Bu gerçekleri basitçe birleştirerek evrenin neden var olduğuna ilişkin şu sonuca ulaşabiliriz:

Başlangıçta bir yaratıcı, yaratılışı yarattı.

Bir başka yol da “Evren neden var?” sorusunun yanıtını kutsal yazıda aramak olabilir. Kutsal Kitap’ın ilk ayeti şöyledir:

Başlangıçta Tanrı gökleri ve yeri yarattı. —Yaratılış 1:1

Bu iki yanıt neredeyse aynıdır. İki farklı yol izleyerek benzer sonuçlara ulaştık. İlk yol, gözlem ve akıl yürütmeden yararlanmaktı. İkinci yol, yanıtı kutsal yazıda aramaktı. Aslında kendinden anlaşılır gerçekler temelinde Kutsal Kitap’ın ilk ayetinin doğru olduğunu gördük.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- “Başlangıçta Tanrı gökleri ve yeri yarattı” ifadesine katılıyor musunuz?

****

KISIM 2
İman ve Bilim

İma n ile bilim arasındaki ilişki konusunda büyük bir kafa karışıklığı var gibi görünüyor. Bu kafa karışıklığı, insanların kendinden anlaşılır ruhsal gerçeği benimsemesini zorlaştırıyor. Bu nedenle, bu bölümde “iman” ile “bilim” arasındaki ilişkiyi anlamlandırmaya çalışacağım.

Bu konuyu aşağıdaki ana hatlar çerçevesinde ele alacağız:

- İman hakkında
- Bilim hakkında
- Bilime iman?
- Aldatma
- İman ve aldatma
- Bilim ve aldatma
- İman ve bilim çatışması

****

Bölüm 18
İman Hakkında

11. bölümde “iman” için basit bir tanım verilmişti:

İman: Doğrudan gözlemlenmemiş bir şeye inanmak.

Elbette, pek çok sözcük gibi “iman” sözcüğünün de bu tanımın yeterince kapsamadığı başka birçok olası kullanımı vardır. Ancak bu kitaptaki tartışma bağlamında “iman” sözcüğünü kullandığımda kastettiğim, bu tanımdır.

Ayrıca “iman etmek” ifadesi, doğrudan gözlemlenmemiş bir şeye inanmak anlamına gelir.

Bu “iman” tanımına göre kişi, hem doğal dünyadaki hem de ruhsal âlemdeki şeylere iman edebilir (11. bölüm olan “İman mı, İmansızlık mı” başlıklı bölümde bir ölçüde ele alındığı gibi). İmanla ilgili temel nokta, söz konusu şeylerin doğal ya da doğaüstü olmasına bakılmaksızın, doğrudan gözlemlenmemiş şeylere inanmayı içermesidir.

Bu tanıma göre, başkalarının gözlemlediklerini ileri sürdükleri ama benim doğrudan gözlemlemediğim bir şeye inandığımda iman söz konusudur. Belirli bir şey hakkında birinci elden bilgim ya da deneyimim yoksa, ona inanmamda iman devreye girer. Sizin için de aynısının geçerli olduğunu düşünüyorum. Örneğin: Belirli bir haber kaynağının aktardıklarının doğru olduğuna inanıyor musunuz? Öyleyse, o haber kaynağının dürüstlüğüne ve aktardığı haberlerin doğruluğuna bir ölçüde iman ediyorsunuz demektir. Sonuçta, haberlerin çoğunu birinci elden gözlemlemediğiniz için, duyduğunuz haberlerden bazılarının onları sunanların amaçlarına hizmet edecek şekilde uydurulmuş ya da çarpıtılmış olması mümkündür. İkinci elden bilgiye inanmak bir ölçüde iman gerektirir. Ve elbette, bir şeyin doğru olduğuna inanmak, onu doğru yapmaz. İman ettiğimiz şeyler konusunda aldanıyor olabiliriz (bu konu 21, 22 ve 23. bölümlerde daha ayrıntılı ele alınacak).

Bir olayı doğrudan deneyimleyen kişi için o olayın bir iman meselesi olmadığını unutmayın, çünkü o kişi olayı doğrudan

gözlemlemiştir. Ancak olayı yalnızca başkalarından duyanlar için böyle bir olayın gerçekleştiğine inanmak bir iman meselesidir. Kişinin böyle bir olaya ilişkin imanının gücü, olayla ilgili kanıtların türüne ve miktarına bağlıdır. Kanıt ne kadar güçlüyse, kişinin buna ilişkin imanı da normalde o kadar güçlü olur. Kişinin belirli bir bilgi kaynağına imanı ne kadar fazlaysa, söylenenleri doğru olarak kabul etmesi de o kadar kolay olur.

Farkında olmamız gereken yaygın bir yanlış anlama var. Bazı bilgi kaynaklarına çoğu zaman öylesine büyük bir iman duyarız ki onlara inanmamızda imanın rol oynadığını bile düşünmeyiz. Gerçekten de çoğu okul ve öğretmen, öğrencilerin öğretilen her şeyi sorgulamadan kabul etmesi gerektiği varsayımıyla hareket ediyor gibi görünüyor. Öğrenciler, öğretmenlerin öğrettiği her şeye tam bir iman duyarak, onların söylediklerini sorgulanmaz bir gerçek olarak çoğu zaman olduğu gibi kabul ediyor. Ben de bunu, itiraf etmek istediğimden daha sık yaptım. Hepimizin imanla kabul ettiğimiz şeyler konusunda daha dikkatli olmamız gerektiğini düşünüyorum. İkinci elden bilgiyi nihai gerçek olarak kabul etmekte acele etmesek iyi olur.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- Doğrudan gözlemlemediğiniz hâlde inandığınız bazı şeyler nelerdir?
- Kendi doğrudan gözlemleriniz sayesinde doğru olduğunu bildiğiniz bazı şeyler nelerdir?

****

Bölüm 19
Bilim Hakkında

Şimdi “bilim”in basit bir tanımını ele alalım:

> **Bilim:** Deneyler, gözlem ve akıl yürütme yoluyla elde edilen, doğal dünya ve evren hakkındaki bilgi.

Yine, “iman” sözcüğünde olduğu gibi, “bilim” sözcüğünün de bu tanımın yeterince kapsamadığı pek çok başka olası kullanımı vardır. Ancak bu kitaptaki tartışma çerçevesinde, “bilim” sözcüğünü kullandığımda kastettiğim bu tanımdır.

Bu tanıma göre “bilim”, ruhsal âlemle değil, “doğal dünya ve evren” ile ilgilenir. Bir şey ne ölçüde “ruhsal âlem”in parçasıysa, yalnızca “doğal dünya ve evren” ile ilgilenen bilimin alanının da o ölçüde dışındadır.

“Bilim”in, “deneyler, gözlem ve akıl yürütme” yoluyla edinilen bilgiyle ilgilendiğine dikkat edin. Bilimin, tutarlı sonuçlarla tekrarlanabilen deney ve gözlemlere dayandığı eklenerek bu açıklığa kavuşturulabilir. Deney sonuçları ve gözlemler tutarlı biçimde tekrarlanamıyorsa, bu sonuçlar normalde geçerli bilimsel sonuçlar olarak kabul edilmez.

Ancak pek çok insanın “bilimsel” bilgi olarak kabul ettiği, fakat tekrarlanabilir gözlem veya deneylerden elde edilmeyen çok sayıda “bilgi” var gibi görünüyor. Örneğin, bazı insanlar Dünya üzerindeki yaşamın “kendiliğinden oluşum” denen süreçle başladığını iddia eder. Bu, ilk canlı hücrenin (veya hücrelerin), doğaüstü hiçbir şeyin müdahalesi olmadan, yalnızca zaman ve rastlantı yoluyla tesadüfen ortaya çıktığı düşüncesidir. Böyle bir inanç bilimle mi, yoksa imanla mı ilgilidir? Bu kitapta esas aldığımız iman ve bilim tanımlarına dayanarak, böyle bir inanç bana bilimden çok iman alanına ait gibi görünüyor. Herhangi birinin böyle bir şeyin gerçekleştiğini dolaylı olarak bile gözlemlediğini hiç duymadım. Böyle bir olayı tekrarlayabilmiş herhangi bir deneyden haberdar değilim. Dolayısıyla, “kendiliğinden oluşum”a inanmak bana bilim değil, iman meselesi gibi geliyor.

Başka bir örnek olarak insan türünün kökenini ele alalım. Bazı

insanlar “bilim”in, milyonlarca yıl içinde maymunlardan ve daha alt düzeydeki hayvanlardan evrimleştiğimizi gösterdiğini düşünüyor. Böyle bir şeyin gerçekleştiğini doğrudan gözlemleyen biri hiç oldu mu? Bildiğim kadarıyla hayır. Bu inancı destekleyen tekrarlanabilir deneyler var mı? Yine, böyle bir deneyden haberdar değilim. Evet, bazı bilim insanlarının belirli fosillerin bu tür kuramları desteklediğini ileri sürdüklerinin farkındayım. Ben şahsen böyle bir sonuca açıkça götüren herhangi bir fosil, hatta herhangi bir fosil fotoğrafı bile görmedim. Bu tür bir makroevrime inanacak olsaydım, bu bir iman meselesi olurdu. Bu, “doğrudan gözlemlenmemiş bir şeye inanmak” olurdu.

Burada bu tür inançların yanlış olduğunu iddia ETMEDİĞİME dikkat edin (gerçi gerçekten de bu görüşe eğilimli olabilirim); Burada yalnızca, çoğu insan için bu tür inançların bilimden çok iman meselesi olduğuna dikkat çekiyorum. Bazı insanlar bu tür konularda doğrudan bilgi sahibi olabilir ve onların kendi bilgilerinin imana değil, bilime dayandığı söylenebilir. Bana öyle geliyor ki bu tür şeylere inanan çoğu insanın inançları, bilimden çok iman meselesidir.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- Kendi deneylerinize, gözlemlerinize ve akıl yürütmenize dayanarak doğru olduğunu bildiğiniz bilimsel inançlardan bazıları nelerdir?
- İman yoluyla kabul ettiğiniz “bilimsel” inançlardan bazıları nelerdir?
- İnsanların diğer yaşam biçimlerinden türediği inancını açıkça destekleyen herhangi bir fosil gördünüz mü?

****

Bölüm 20
Bilime İman?

Önceki bölümde, insanların bilimle ilişkili konulardaki pek çok inancının bilimden çok iman meselesi olduğunu ileri sürdüm. Bunu biraz açıklığa kavuşturmaya çalışacağım.

İnsanların "iman" ve "bilim" meselelerini birbirine karıştırması, hem dindar olmadığını düşünenler hem de kendini dindar olarak görenler arasında oldukça yaygın bir sorun gibi görünüyor. Bu sorun kısmen iman ile bilim arasında genellikle bir örtüşme olmasından kaynaklanır. Çoğu bilim insanı, uzmanlık alanında "deneyler, gözlem ve akıl yürütme" yoluyla doğrudan bilimsel bilgiye sahiptir. Ancak çoğu bilim insanı da dahil olmak üzere çoğu insan, bilimsel bilginin birçok alanında "deneyler, gözlem ve akıl yürütme" yoluyla doğrudan bilimsel bilgiye sahip değildir. Onların bu tür bilimsel bilgileri kabul etmeleri kısmen imana, yani "deneyler, gözlem ve akıl yürütme" yoluyla bilimsel bilgi geliştirdiklerini ileri süren başkalarına duydukları imana dayanır.

Dolayısıyla bilim ile iman arasındaki sınır oldukça belirsizdir ve kişiden kişiye değişir. Örneğin, Einstein'ın enerji (e), kütle (m) ve ışık hızı (c) arasındaki ilişkiyi ifade eden denklemini ele alalım:

$$e = mc^2$$

Bazı insanlar bu denklemin türetilişini ve onu destekleyen kanıtları gerçekten anladıklarını ileri sürer. Ben o insanlardan biri DEĞİLİM. Üniversitede biraz fizik eğitimi aldım, ama ana dalım fizik DEĞİLDİ. Ancak $e=mc^2$ olduğuna inanıyorum geçerli ve doğrudur, ama bunun nedeni ardındaki fiziği anlamam değil. Bu denklemin doğru olduğunu deney sonuçlarını inceleyerek, kendi gözlemimle ya da kendi akıl yürütmemle doğrulamış değilim. Bunun doğru olduğuna inanıyorum **imanla.** Einstein'ın ve çalışmalarını inceleyip onaylayanların ne yaptıklarını bildiklerine imanım var. Benim **iman** Einstein'ın haklı olduğunu, $e=mc^2$'nin bilim camiasında yaygın kabul görmesine dayanarak.

Öte yandan, elektrik mühendisliği alanında eğitim aldım. Elektriğin en temel denklemlerinden biri Ohm Yasası olarak bilinir. Bu yasa,

gerilim (E) ile akım (I) ve direnç (R) arasındaki ilişkiyi ifade eder:

$$E=IxR$$

Kendi deneylerime, kendi gözlemlerime ve akıl yürütmeye dayanarak bu ilişkinin doğru olduğunu biliyorum. Başka bir deyişle: Ohm Yasası'nın doğru olduğunu, kendi bilim anlayışıma dayanarak biliyorum. Ohm Yasası'nın doğru olduğunu ifade ettiğimde, benim için iman söz konusu DEĞİLDİR.

İman ve bilim hakkında bu şekilde konuşmanın amacı, iman ile bilim arasındaki ilişkiyi anlamamıza yardımcı olmaktır. Bazı insanlar yalnızca bilime dayandıklarını ve imanla ilgili şeylerle hiçbir ilgilerinin olmasını istemediklerini iddia ederler; ancak bilime duydukları güvenin ne kadar büyük bir bölümünün aslında kendi doğrudan gözlemlerine, akıl yürütmelerine ve anlayışlarına değil, **bilime iman** etmeye dayandığını fark etmezler.

Bu düşünceleri özetlemeye çalışayım. Bir şey, bir kişi tarafından doğrudan gözlemlendiği veya anlaşıldığı ölçüde, o kişi için iman değil, bilim konusudur. Bir şeye inanıldığı, ancak o şey bir kişi tarafından doğrudan gözlemlenMEDİĞİ veya anlaşılMADIĞI ölçüde, bu bir dereceye kadar iman konusudur, yalnızca bilim DEĞİLDİR. Birçok insanın, bilim hakkındaki bilgisinden daha fazla bilime iman duyduğunu görüyorum.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- Bilimsel bilgiyi kabul edişinizin ne kadarı, kendi "deneylerden, gözlemden ve akıl yürütmeden elde ettiğiniz" bilgiden çok imana dayanıyor?

****

Bölüm 21
Aldatma

2. bölümde “doğru ya da yanlış” kavramını ele aldık. Bazı şeylerin doğru, bazı şeylerin ise yanlış olduğunu gördük. Buradan, her birimizin aslında yanlış olan bir şeyin doğru olduğuna veya aslında doğru olan bir şeyin yanlış olduğuna inanmasının mümkün olduğu sonucu çıkar. Bu tür yanlış inançlara sahip bir kişinin, bu inançları konusunda “yanılgı içinde” olduğu yaygın olarak söylenir. Buna dayanarak, “aldanmış” sözcüğü için basit bir tanım öneriyorum:

> **Aldanmış:** Aslında yanlış olan bir şeyin doğru olduğuna ya da aslında doğru olan bir şeyin yanlış olduğuna inanma durumu.

Hepimizin zaman zaman bazı konularda aldanmış olduğu açık olmalı. Belki “yanılmış” olduğumuzu söylemeyi tercih ettik, ama bu durum muhtemelen yukarıdaki “aldanmış” olma tanımına uyuyor. Çoğumuz yaş aldıkça, aldanmış olduğumuzu fark ettiğimiz konuların sayısı artar. Hiçbir konuda asla aldanmadığını düşünenler, belki de en çok aldananlardır!

Aldanmış olmanın, bir konuda tarafsız olmaktan ya da bilgisiz olmaktan farklı olduğunu belirtmeliyiz. Bir konuda yerleşmiş bir görüşüm ya da inancım yoksa, o konuda aldanmış olamam. Ya yalnızca o konuda tarafsızımdır ya da belki yalnızca o konuda bilgisizimdir (veya her ikisi de bir ölçüde geçerlidir). Yalnızca hakkında hakikati bildiğimi iddia ettiğim konularda aldanabilirim. Bir konuda hakikati bildiğimi (açıkça ya da içten içe) iddia etmiyorsam, o konuda aldanamam. Sizin için de aynısının geçerli olduğunu düşünüyorum.

Bir konuda aldanmanın genellikle iyi OLMADIĞI açık görünüyor. Birkaç istisna dışında (ben hiçbirini düşünemiyorum), herhangi bir konuda aldanmak genellikle KÖTÜDÜR. Aldanmak genellikle yararlı değil, zararlı şeyler yapmaya yol açar. Bu yüzden, aldanmamayı şimdiden kendinize hedef edinmiş olmanızı umut ediyorum. Durumun böyle olduğunu varsayarsak, önemli bir soru ortaya çıkıyor:

> **Aldanmaktan nasıl kaçınabiliriz?**

Aldanmaktan kaçınmak için şu basit yolları öneriyorum:

Birincisi: Yalnızca aldanma olasılığının farkında olun. Bu, bir konuda sonuca varırken daha yavaş davranmamıza yardımcı olmalı. Bu olasılığın bilincinde olursak aldanma ihtimalimiz azalır.

İkincisi: Emin olacak kadar bilgi sahibi olmadığınız konulara karşı tarafsız bir tutum benimseyin. Bir konuda aldanmaktansa o konuda tarafsız bir tutum sergilemenin daha iyi olduğuna yürekten inanıyorum. Çoğu zaman bir şeyler hakkında aceleyle sonuca varmaya gerek yoktur. Geçerli bir inanç oluşturmak için yeterli bilgiye sahip olana kadar tarafsız bir tutum benimseyin.

Üçüncü: Gerektiğinde kendi bilgisizliğinizi kabul edin. Birisi "bilgisizlik mutluluktur" demiş. Buna genellikle katılmıyorum. Ancak bir konuda bilgisiz olduğumuzu kabul etmek, çoğu zaman tüm doğru cevapları biliyormuş gibi davranıp sonunda yanılmaktan daha iyidir. Bir konuda aldanma riskini almaktansa o konudaki bilgisizliğinizi kabul etmeye istekli olun.

Dördüncü: Gerçeği arayan biri olun. Gerçeğin peşinden etkin biçimde gidin ve yaşamınızı doğru olduğunu bildiğiniz şeyler üzerine kurun. Doğru olmayabilecek şeylere dayanmaktan kaçının.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- Hangi konularda aldandınız?
- Şu anda bir konuda aldanıyor olabilir misiniz?

****

Bölüm 22
İman ve Aldatma

Kullandığımız basit “iman” tanımını hatırlayın:

İman: Doğrudan gözlemlenmemiş bir şeye inanmak.

“İman” doğrudan gözlemlenmemiş şeylerle ilgili olduğundan, imanla ilgili konularda aldanmanın nispeten kolay olduğu sonucu çıkar. Doğrudan gözlemledikleri şeyler konusunda aldanan pek az insan vardır. Hayır, yalnızca kısmen ya da dolaylı olarak gözlemlediğimiz veya yalnızca başkalarından duyduğumuz şeyler de dahil olmak üzere, doğrudan gözlemlemediğimiz şeyler konusunda aldanma olasılığımız daha yüksektir.

Örneğin, 1938 yılında yayımlanan “Dünyalar Savaşı” adlı radyo oyununu duymuş olabilirsiniz. Tarihsel kayıtlar, oyunu Orson Welles’in yönettiğini ve anlattığını, 30 Ekim 1938’de Columbia Broadcasting System üzerinden Amerika Birleşik Devletleri genelinde yayımlandığını gösteriyor. (O zamanlar hayatta değildim; oyunu kendim dinlemedim ya da gözlemlemedim; bunu, doğruluklarına bir ölçüde iman duyduğum tarihsel anlatılara dayandırıyorum.) Bu, H.G. Wells’in bir romanından uyarlanan, uzaylıların istilasını konu alan bir radyo oyunuydu. Ne yazık ki, oyunun giriş bölümünden sonra radyoyu açan birçok kişi, uzaylı istilasıyla ilgili haberlerin gerçek olduğunu sandı ve paniğe kapılıp yoğun ruhsal sıkıntı yaşamaya başladı. Birkaç kişinin intihara teşebbüs ettiği bildiriliyor. Bu ruhsal ıstırap neden? İntihar girişimleri neden? Çünkü bu insanların radyo haberlerinin doğruluğuna güçlü bir imanı vardı. Haber verilen istilaya ilişkin herhangi bir kanıtı doğrudan gözlememiş olmalarına rağmen, duyduklarının doğru olduğuna inanıyorlardı. Aldatılmışlardı; aslında yanlış olan bir şeyin doğru olduğuna inanıyorlardı.

Başka bir örneği ele alalım. Bernard L. Madoff Investment Securities LLC şirketinin 1960 yılında bizzat Bernard L. Madoff tarafından kurulduğu bildiriliyor. Bu yatırım şirketi yaklaşık 48 yıl boyunca başkalarının parasını onlar adına “yatırıma yönlendirdi” ve genellikle bu yatırımlardan son derece istikrarlı ve yüksek getiriler elde ettiğini gösterdi. Bay Madoff, şirketinin istikrarlı

başarısı sayesinde büyük bir servet ve saygınlık kazandı. Birçok insanın şirkete güçlü bir imanı vardı ve sonunda Bay Madoff'un yatırım şirketine 50.000.000.000 dolardan fazla para emanet ederek imanlarını kanıtladılar (yani 50 ***Milyar*** dolar ya da 50.000 ***Milyon*** dolar). Belki duymuşsunuzdur: 2008 yılında bu yatırım şirketinin bir Ponzi sistemi yürüttüğü ortaya çıktı! Gelen yeni paralar gerektiği gibi yatırıma yönlendirilmiyordu. Bunun yerine, önceki yatırımcılara ödeme yapmak ve Bay Madoff'a lüks bir yaşam sağlamak için kullanılıyordu. Görünüşe göre, şirkette çalışan kendi aile üyelerinden bazıları bile bu aldatmacadan büyük ölçüde habersizdi. Pek çok insan Bay Madoff'a ve şirketine iman etmişti, ama aldatıldılar. Doğrudan gözlemlemedikleri bir şeye inanmış ve aldatıldıklarını ancak sonradan öğrenmişlerdi.

Biraz daha dinî bir örneği ele alalım. Televizyonda vaaz veren pek çok başarılı vaizin (ve bazı kiliselerin) mesajı aşağı yukarı şöyle görünüyor:

> "Tanrı sizi maddi açıdan bereketlendirmek istiyor! Tanrı'ya hizmet eden bizlerin, Tanrı'ya daha iyi hizmet edebilmek için daha fazla kaynağa ihtiyacı var. Dinî hizmetimize yatırım yapın, Tanrı da sizi maddi açıdan bereketlendirsin! Tanrı'nın bereketine daha fazla engel olmayın; bugün bağış yapın!"

Bu tür iddialar doğru mu? Bu tür iddialara inanmak genellikle iman içerir, ancak bir şeye iman etmek onu doğru kılmaz. Bununla birlikte, aynı şekilde, bir şeye iman etmemek de onu yanlış kılmaz.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- Şu anda, sonunda bir aldatmaca olduğu ortaya çıkabilecek bir şeye iman ediyor musunuz?

****

Bölüm 23
Bilim ve Aldatma

Kullandığımız basit “bilim” tanımını hatırlayın:

> **Bilim:** Deneyler, gözlem ve akıl yürütme yoluyla elde edilen, doğal dünya ve evren hakkındaki bilgi.

“Bilim”, “deneylerden, gözlemlerden ve akıl yürütmeden elde edilen” bilgiyle ilgilendiği için, bilimsel konularda aldatılmanın nispeten zor olduğu düşünülebilir. Ancak daha önce 19. ve 20. bölümlerde, birçok insanın bilime imanının gerçek bilimsel bilgisinden daha fazla olduğunu gördük. Bilimle ilgili inandıklarımızın büyük bir kısmı aslında kendi doğrudan gözlem ve kavrayışımızdan ziyade bilim insanlarının söylediklerine iman etmeye dayandığı için, bence aldatılma olasılığı oldukça yüksektir.

Örneğin, temel ürünü bilimsel bir atılıma dayanan yeni kurulmuş teknoloji şirketini duydunuz mu? Yatırımcılar, şirketin planladığı ürünün ardındaki bilimin sağlam olduğuna inanarak şirkete para akıttılar. Oysa yalnızca şirketin yatırımcılardan para toplamak için hazırladığı iş planı sağlamdı! Yatırımcılar bilimsel çalışmaların geçerli olduğuna inanıyordu, ancak görünüşe göre öyle değildi. Dolandırıcılık iddiaları ortaya atıldı; ardından davalar açıldı. Burada bilerek isim vermiyorum; anlatılan durum tek bir şirkete özgü değil.

Başka bir örneği ele alalım. Yıllar önce, birçok yaşam biçiminin, özellikle de küçük böceklerin, organik maddelerde (örneğin çürüyen yiyeceklerde veya dışkıda) kendiliğinden geliştiği, yaygın bir bilimsel inanıştı (basit deneylere, gözleme ve akıl yürütmeye dayanıyordu). Louis Pasteur, yaşamın kendiliğinden oluşumunun gerçekleşmediğini 1864 yılı dolaylarında açıkça gösterdi. Tüm yaşam biçimlerinin doğal üreme yöntemleriyle benzer yaşam biçimlerinden meydana geldiğini gösterdi. Bilimin artık daha gelişmiş olmasıyla birlikte, bildiğimiz yaşam biçimlerinin öylece kendiliğinden ortaya çıkmadığı günümüzde yaygın olarak kabul edilmektedir. Bu, daha iyi bilimsel çalışmalar sayesinde yanlış olduğu gösterilmiş eski bir “bilimsel” inanışın açık bir örneğidir. Görünüş aldatıcı olabilir!

Tıp bilimini düşünün. Bir zamanlar belirli bir sağlık sorunu için iyi bir tedavi olarak tanıtılan, ancak sonradan zararlarının yararlarından daha fazla olduğu anlaşılan kaç ilaç duydunuz? Birçok kişi, tıp biliminin bu ilaçların güvenli olduğunu gösterdiğine inanarak onları kullandı. İlaçlar aslında güvenli olmadığı hâlde onların güvenli olduğuna inanıyorlardı. Aslında yanlış olan bir şeyin doğru olduğuna inanıyorlardı. Aldanmışlardı.

Burada kullandığımız "aldanmış" tanımının, işin içinde kasıtlı olarak aldatan birinin bulunup bulunmadığını dikkate almadığını unutmayın. Aldanmış olmak, yalnızca "aslında yanlış olan bir şeyin doğru olduğuna ya da aslında doğru olan bir şeyin yanlış olduğuna inanma durumu"dur. Son iki örnekte, herhangi birinin bir başkasını kasıtlı olarak aldattığı görülmüyor. Ancak ilk örnekte (yeni kurulan şirket), birinin kasıtlı olarak aldatma olasılığı daha yüksek görünüyor. Dolayısıyla, kasıtlı bir aldatma olmasa bile bazı konularda yanılabiliriz.

Yukarıdaki örneklerin hepsinde ortak olan bir noktayı düşünün. Her birinde insanlar, aslında hakkında doğrudan çok az bilgi sahibi oldukları ya da hiç bilgi sahibi olmadıkları bir şeye inanıyordu. Ya kendi sınırlı anlayışlarına ya da başkalarının sınırlı bilimsel bilgisine iman ediyorlardı. Dolayısıyla, "bilimsel" bilgi eksik olduğunda ya da yalnızca iman yoluyla kabul edildiğinde, bu bilgi konusunda yanılabileceğimizi görüyoruz.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- Sağlam bilimsel temellere dayandığına inandığınız bir konuda hiç yanıldınız mı?

****

Bölüm 24
İman ve Bilim Çatışması

18. ve 19. bölümlerden beri kullandığımız basit “iman” ve “bilim” tanımlarını bir kez daha kısaca gözden geçirelim:

> **İman:** Doğrudan gözlemlenmemiş bir şeye inanmak.
>
> **Bilim:** Deneyler, gözlem ve akıl yürütme yoluyla elde edilen, doğal dünya ve evren hakkındaki bilgi.

İman genellikle doğrudan gözlemlenmeyen şeylere inanmayı, bilim ise genellikle gözlemlenebilir şeyler hakkındaki bilgiyi içerdiğinden, ikisi arasında çatışma olması gerekmez. Peki, neden iman ile bilim arasında sık sık çatışma varmış gibi görünür?

İman ile bilim arasındaki çatışmaların temelde iki farklı şekilde ortaya çıkabileceğini anlamalıyız:

- Farklı kişilerin imanla ilgili inançları ve bilimsel bilgileri arasındaki farklılıklardan kaynaklanan, **farklı kişiler arasında** (veya farklı insan grupları arasında) yaşanan çatışmalar.
- **Bireyin kendi içinde**, kendi imanıyla ilgili inançları ve bilimsel bilgileri konusunda yaşadığı çatışmalar.

Farklı kişiler arasındaki iman ve bilim çatışmalarını çözme konusunda bir umudumuz olacaksa, önce kendi içimizdeki bu tür çatışmaları anlayıp çözebilmeliyiz. Öyleyse, kişisel, bireysel düzeydeki çatışmalara odaklanalım.

Birçok kişi, iman ve bilim arasındaki çatışmaların çözülemeyeceğini düşünür; bu yüzden ikisini kendi anlayışları içinde bile uzlaştırmaya çalışmaz. Ancak ben “çelişmezlik ilkesi”nin geçerli olduğuna inanıyorum. Antik çağlardan bu yana çeşitli felsefi gelenekler içinde geliştirilen bu ilke, temelde şunu ifade eder:

- İki ifade (veya fikir ya da inanç) birbiriyle çelişiyorsa, bu iki ifade (veya fikir ya da inanç) aynı anda ve aynı anlamda doğru olamaz.

Bu çelişmezlik ilkesinin, bilim (tutarlı biçimde gözlemleyebildiğimiz şeyler) ve iman (doğrudan gözlemlenmeyen

şeyler) ile ilgili tüm konularda geçerli olduğuna inanıyorum. Gerçek bilimin, doğru olan şeyler konusunda imanla çelişmediğine inanıyorum. Dolayısıyla, çelişmezlik ilkesine dayanarak şunun doğru olduğunu ileri sürüyorum:

- Yalnızca gerçekten doğru olan şeylere iman ediyorsak (bunların doğruluğunu bilimsel bir yolla kanıtlayamasak da) ve bilimsel bilgimiz yalnızca gerçekten doğru olan bilime dayanıyorsa (bilimle bağlantılı çeşitli aldatmacalardan etkilenmiyorsa), imanla ilgili konular ile bilimle ilgili konular arasında hiçbir çelişki olmayacaktır.

İnançlarımızdaki çelişkiler, yanlış bir şeye inandığımızı bize gösterir. Bunu kendi yaşamlarımıza uygulamak, yanlış inançları belirlememize ve kendimizi bunlardan kurtarmamıza yardımcı olur. İnançlarımızda bir çelişki varsa, bu çelişkiyi gidermek için imanla ilgili inançlarımızı ya da bilimsel bilgimizi düzeltmemiz gerekir.

Şimdi farklı kişiler veya insan grupları arasındaki iman ve bilim çatışmalarına kısaca bakalım. Bu çatışmaların çoğunun, taraflardan birinin ya da her ikisinin, ister “bilimsel” konularda ister iman konularında olsun, doğru olmayan şeylere inanmasından kaynaklandığını görmek zor olmasa gerek. Çoğu insan inançlarındaki değişiklikleri benimsemekte yavaş davrandığından, çatışmaları çözmek genellikle yavaş ilerleyen ve zor bir süreçtir.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- Çelişmezlik ilkesinin doğru olduğuna inanıyor musunuz? Neden inanıyorsunuz ya da neden inanmıyorsunuz?
- Bilimsel bilgileriniz ile iman konusundaki inançlarınız arasında bazı çelişkiler var mı? Varsa, bilgilerinizde veya inançlarınızda yapacağınız hangi değişiklikler bu çelişkileri giderebilir?

****

KISIM 3
Tanrı’nın Kendini Göstermesi

Bir sanatçının sanatından onun hakkında bir şeyler öğrenmek mümkün müdür? Bir mimarın tasarladığı binalardan onun hakkında bir şeyler öğrenmek mümkün müdür? Elbette. Yarattığımız şeyler, kim olduğumuzun bir yansımasıdır.

1. Kısımda her şeyi yaratan tek Tanrı olduğu sonucuna vardığımıza göre, artık daha ileri gidebiliriz: Tanrı hakkında bilgi edinmek için yaratılmış olanlara bakabiliriz. Bunu, Tanrı’nın çeşitli alanlarda kendini nasıl gösterdiğini inceleyerek ele alacağız:

- Tanrı’nın doğada kendini göstermesi
- Tanrı’nın benlikte kendini göstermesi
- Tanrı’nın başkalarında kendini göstermesi
- Tanrı’nın ilişkilerde kendini göstermesi
- Tanrı’nın başkaları aracılığıyla kendini göstermesi
- Tanrı’nın Kutsal Yazı aracılığıyla kendini göstermesi
- Tanrı’nın İsa aracılığıyla kendini göstermesi?

****

Bölüm 25
Tanrı'nın Doğada Kendini Göstermesi

Güzel gün batımları, okyanusta kırılan dalgalar, yaşam ve ölüm döngüleri, depremler, fırtınalar, hastalıklar; bunlardan Tanrı hakkında neler öğrenebiliriz?

Önce Tanrı'nın büyüklüğünü düşünün. Evrenin uçsuz bucaksızlığı, gücünü kavrayamayacağımız bir Tanrı'yı ortaya koyar. Yaşamın ve genel olarak doğanın karmaşıklığı, kavrayışı ve yaratma yeteneği bizimkini çok aşan bir Tanrı'yı ortaya koyar. Gerçekten de bazıları, gücü ve yaratma yeteneği böylesine akıl almaz olan bir Tanrı'yı kavrayamadıkları için Tanrı'ya inanmayı reddeder. Belki de Tanrı'yı bütünüyle kavrayabileceğimiz bir şeyle sınırlamaya çalışmak yerine, bu alanda kendi sınırlarımızı kabul etmek daha akıllıca olurdu.

Tarih boyunca insanlar, Tanrı'nın ne denli büyük olduğunu kavramakta zorlanmıştır. İtalyan gökbilimci Giordano Bruno, sonsuz bir evren anlayışından yola çıkarak sonsuz kudrete sahip bir Tanrı fikrini öne süren ilk kişiler arasındaydı. Ne yazık ki onun döneminde pek az kişi, evrenin bugün bilimin ortaya koyduğu enginliğini kavrayabiliyordu ve Bay Bruno'nun zamanındaki dinî önderlerin çoğu, Dünya merkezli bir evren modelinde ısrar ediyordu. Bay Bruno'nun, döneminin dinî önderlerinin görüşlerine aykırı daha birçok inancı vardı. Sonunda onun yerleşik görüşlere uymayan düşüncelerinin geleneksel inançlarla fazlasıyla çatıştığına hükmedildi ve tarihsel kayıtlar, Bay Bruno'nun inançlarıyla ilgili uzun bir yargılamanın ardından MS 17 Şubat 1600'de Roma'da idam edildiğini gösteriyor.

Giordano Bruno'nun evrenin enginliğine ilişkin anlayışı, ölümünden bu yana bilimsel bilgide kaydedilen muazzam ilerlemeler sayesinde artık yaygın olarak kabul görüyor. Bruno'nun Tanrı'nın yüceliği konusunda da haklı olduğuna inanıyorum. Bu da bizi Tanrı hakkında önemli bir gerçeğe getiriyor:

Tanrı, kavrayabileceğimizden daha yücedir.

İkinci olarak, doğada görülen keskin karşıtlıkları düşünün. Onca güzellik ve sevince, bir o kadar çirkinlik ve acı eşlik ediyor gibi görünüyor. Ve belki de asıl mesele budur: Doğanın büyük bir bölümü karşıtlıklardan oluşur. Güzelliğin değerini ancak çirkin bir şeyle karşılaştırdığımızda anlayabiliriz. Sağlıklı olmanın kıymeti ancak sağlıksız olmakla karşılaştırıldığında anlaşılır. Barışa ancak çatışmayla karşılaştırıldığı ölçüde değer verilir. Temiz olana ancak kirli olanla karşılaştırıldığında değer verilir. Dolayısıyla, doğadaki bu pek çok karşıtlıktan, ayrımlar yapmanın Tanrı'nın doğasının bir parçası olduğu sonucuna varıyorum. Güzellik ile çirkinlik arasındaki; iyi ile kötü arasındaki ayrımlar; sağlıklı ile hasta arasında; güçlü ile zayıf arasında; bu tür şeyler arasında ayrım yapmak, Tanrı'nın karakterinin bir parçası gibi görünüyor.

Bazıları, bu karşıtlıkların her iki tarafı da doğada bulunduğu için Tanrı'nın bu tür şeylere kayıtsız olduğunu öne sürebilir. Ben ise tam tersine, bu tür karşıtlıkların varlığının Tanrı'nın bunları önemsediğini gösterdiğini düşünüyorum. Ve biz insanlar nasıl doğal olarak "iyi" şeylerin peşinden gidip "kötü" şeyleri reddediyorsak, Tanrı'nın da aynı şekilde "iyi" şeyleri "kötü" şeylere tercih ettiğinin açık olduğunu düşünüyorum. Bu düşünceyi şöyle özetleyelim:

Tanrı, iyi şeylerle kötü şeyler arasında ayrım yapar.

Bu, önemli bir konuyu gündeme getiriyor: Bana öyle geliyor ki Tanrı'nın değer verdiği şeylere değer vermemiz ve Tanrı'nın reddettiği şeyleri reddetmemiz akıllıca olur.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- Doğanın, Tanrı hakkında bir şeyler ortaya koyan başka yönlerini düşünebilir misiniz?

****

Bölüm 26
Tanrı'nın Benlikte Kendini Göstermesi

Biz insanlar, Tanrı'nın fiziksel Yaratılışındaki muhtemelen en karmaşık ve en gelişmiş varlıklarız—en azından doğrudan bildiklerimiz arasında. Bu nedenle, Tanrı'nın pek çok yönünün her birimizi yaratma biçimine yansımış olması olası görünüyor. Tanrı'nın karakterinin yaratılış biçimimize yansımış göründüğü bazı yolları ele alalım.

Hiç bir sanat eserinin, güzel bir gün batımının ya da güzel bir şelalenin güzelliğinden etkilendiniz mi? Hiç yaptığınız bir şeyin başkaları tarafından takdir edilip edilmeyeceği konusunda kaygı duydunuz mu? Güzel şeylere duyduğunuz takdir ve onlara verdiğiniz önem nereden geliyor? Güzelliği takdir etmenin, bana öğretilmesi gereken bir şey değil, yaratılışımın bir parçası olduğunu düşünüyorum (gerçi eğitim, güzelliğe nasıl değer verdiğimi etkileyebilir). Sonuçta hepimizin yaratıcısı Tanrı olduğuna ve her birimiz doğuştan güzelliği takdir etme duygusuna sahip göründüğümüze göre, şu sonuca varıyorum:

Tanrı güzelliği takdir eder,
ve güzel şeyler yaratmaktan zevk alır.

Şunu da düşünün: Herhangi birimiz bir şey yaptığında, onun kendimizle ilgili iyi bir şeyi yansıtmasını istememiz doğaldır. Yemek yaparsak, başkalarının hakkımızda iyi bir izlenim edinmesi için genellikle hem güzel görünmesini hem de lezzetli olmasını isteriz. Sanat eseri üretirsek, kendimizle ilgili iyi bir şey ifade etmesini isteriz. Bir ev inşa edersek başkalarının ondan yararlanması ve emeğimizi takdir etmesi için sonucun "iyi" olmasını isteriz. Bunun da Tanrı'nın bir yansıması olduğuna inanıyorum:

Tanrı iyi şeyler yapmaya değer verir ve yaptığı
iyi şeyleri takdir etmemizden hoşlanır.

Şimdi, yaptığınız ve başka biri tarafından dikkatsizce zarar verilen ya da hakkında kötü konuşulan bir şeyi düşünün. Birinin yaptığınız

şeye böylesine saygısızlık göstermesi sizi rahatsız etti mi? Kendi adıma yanıtın açıkça “Evet, bunu yapmaları beni rahatsız etti.” olduğunu biliyorum. Tanrı’nın, yarattıklarına zarar verdiğimizde ya da onlar hakkında kötü konuştuğumuzda kayıtsız kaldığını mı düşünüyorsunuz? Ben öyle düşünmüyorum. Sanırım şunu rahatlıkla söyleyebiliriz:

Tanrı yarattıklarını önemser.

Bir de şunu düşünün: Hiç biri size haksızlık yaptı da ona kızdınız mı? Bu tür kanaatler ve duygular nereden gelir? Neden bazı şeylere öfkelenirsiniz? Bu da yaratılışımızın bir parçası gibi görünüyor. Yine, bunun Tanrı’nın karakterini yansıttığını düşünüyorum:

Tanrı’nın neyin doğru, neyin yanlış olduğuna dair kesin kanaatleri vardır.

Tanrı, meydana gelen yanlış şeylere duygusal bir tepki verir.

Bazı insanlar Tanrı’nın bize karşı kayıtsız ve bizden uzak olduğunu düşünür. Aksine, kendi duygularımızın, hoşlandığımız ve hoşlanmadığımız şeylerin Tanrı’nın uzak, ilgisiz ve kayıtsız olmadığını gösterdiğini düşünüyorum. Aksine, o yakındır, ilgilidir ve Salihtir.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- İnsanlığınızın başka hangi yönleri Tanrı’nın karakterini yansıtıyor olabilir?

****

Bölüm 27

Tanrı’nın Başkalarında Kendini Göstermesi

25. bölümde, doğada Tanrı’nın karakterini anlamamıza yardımcı olan pek çok karşıtlık ve zıtlık gördük.

Tanrı’nın yarattıklarındaki başka bir karşıtlığı düşünün: Erkekler ve kadınlar, oğlanlar ve kızlar, erkek ve dişi. Erkekler genellikle “eril” özelliklerle ilişkilendirilirken, kadınlar genellikle “dişil” özelliklerle ilişkilendirilir. Hem erkekler hem de kadınlar yaratılmış olmasaydı, muhtemelen bu farklılıkları ve her birinin diğerine göre güçlü yönlerini pek anlayamazdık. Cinselliğimizin hayatımız üzerindeki büyük etkisini düşünün. Tanrı’nın bizi bu şekilde yaratmak için iyi bir nedeni olduğunu düşünüyorum. Bunun Tanrı’nın karakteri hakkında bir şeyler anlattığını düşünüyorum.

Şimdi, kadınlarla erkekler arasındaki farkları tartışmak, biraz da içine mayınlar gömülmüş bir arazide yürümeye benziyor. Ne kadar dikkatli adım atmaya çalışırsanız çalışın, bir mayının patlayıp sizi sakat bırakma olasılığı vardır. Bu yüzden genellikle o yöne gitmemek daha iyidir. O hâlde, en azından şimdilik, yalnızca genel hatlarıyla konuşalım.

Sizce kadınlarla erkekler arasındaki farklardan bazıları nelerdir? Her bir cinsiyetin en iyi özellikleri ve güçlü yönleri nelerdir? Acaba Tanrı, bazı bakımlardan, her iki cinsiyetin de zayıflıkları ve kusurları olmaksızın en iyi özelliklerine sahip olabilir mi? Böyle düşünmek hoşuma gidiyor. Tanrı’nın erkeği ve kadını yaratmasının nedenlerinden birinin de bu olduğunu düşünüyorum: Aramızdaki pek çok farkı anlayarak onun kendi karakterini daha iyi anlayabilmemiz.

Bunu biraz daha ileri götürelim. Dünya üzerindeki hemen her insanın birbirinden ne kadar farklı olduğunu düşünün. Hepimiz birçok yönden birbirimizden çok farklıyız. Saygı duyduğunuz veya hayran olduğunuz bazı insanları düşünün. Onlara neden saygı duyuyor veya hayran oluyorsunuz? Saygı duyduğunuz ve hayran olduğunuz özellikler Tanrı’nın da özellikleri olabilir mi? Bence muhtemelen öyledir. Bu düşünceyi şöyle özetleyelim:

Tanrı'nın karakteri, başkalarında gözlemlediğimiz en iyi özellikler aracılığıyla birçok yönden açığa çıkar.

Bunu daha da açıklığa kavuşturmak için çeşitli insanlarda gözlemlenebilen bazı karşıt karakter özelliklerini düşünün. Sizce aşağıdaki özelliklerden hangileri Tanrı'yı en iyi tanımlar?

Cesur / Korkak

Bencil / Cömert

Güçlü / Zayıf

Beceriksiz / Becerikli

Salih / Salih olmayan

İlgili / Kayıtsız

Güzel / Çirkin

İstikrarsız / Kaya gibi sağlam

Güvenilir / Güvenilmez

İncitici / Teselli edici

Yardımsever / Yıkıcı

Evet, başkalarının en iyi özelliklerini gözlemleyerek Tanrı hakkında çok şey öğrenebiliriz.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- Başkalarında değer verdiğiniz diğer karakter özelliklerinden bazıları nelerdir? Aynı özelliklerin Tanrı'nın karakterinin de bir parçası olması muhtemel mi?

****

Bölüm 28

Tanrı'nın İlişkilerde Kendini Göstermesi

Hiç daha derin ilişkiler kurmayı özlediniz mi? Gençken birçok ilişkimde incindim ve bazen insanlardan ve kötü ilişkilerden uzaklaşmak için bir münzevi olmayı hayal ettim. Ama aslında istediğim bu değildi. Asıl istediğim ve ihtiyaç duyduğum şey, diğer insanlarla iyi ilişkiler kurmaktı. Başkaları tarafından tanınmayı, kabul edilmeyi ve sevilmeyi arzuluyorum. Böyle bir arzu nereden geliyor? Yine bunun Tanrı'nın doğasının bize yansıyan bir parçası olduğu sonucuna varıyorum:

Tanrı derin ilişkilere değer verir.

En basit yaşam biçimlerinin bile çoğalabilmesi için bir tür fiziksel ilişki gerekir. Daha karmaşık yaşam biçimlerini ele aldıkça, bireyler arasındaki ilişkiler giderek daha önemli bir rol oynar. Yaşam biçimi ne kadar yüksek düzeydeyse, ilişkiler de o kadar önemli görünür.

Bildiğimiz en yüksek düzeydeki doğal yaşam biçimini düşünün: insanlar. İlişkilerin yaşamımızın son derece önemli bir parçası olduğu açık görünüyor. Bu da beni Tanrı (en yüksek yaşam biçimi olduğu ileri sürülebilir) için ilişkilerin çok önemli olduğuna inanmaya yöneltiyor. Tanrı ilişkilere önem verir; derin ilişkilere. Bazılarının varsaydığı gibi, uzakta ve ilgisiz değildir. Aksine, Yaratılış'taki amacının bir bölümü bütünüyle ilişkiyle ilgili görünüyor. Şu sonuca varıyorum:

Tanrı bizimle ilişki kurmak istiyor!

Bazı belirli ilişki türlerini ele alalım. Önce ebeveynlere ve çocuklarına bakalım. Tanrı bizi doğduğumuz anda neden böylesine çaresiz yarattı? Tanrı bizi neden bu kadar uzun yıllar boyunca ebeveynlerimize böylesine bağımlı kıldı? Buradan, Tanrı'nın karşılıklı bağlılığa dayanan yakın ilişkilere değer veriyor olması gerektiğini anlıyorum. Tanrı, yalnız ve başkalarından bağımsız yaşamamızı amaçlamaz. Ayrıca, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin Tanrı'nın bizimle kurmak istediği ilişkiyle bazı benzerlikler taşıdığını düşünmek makul görünüyor (Tanrı'nın ihtiyaçlarımızı

karşılayan ve bize bakıp gözeten, bizim de onun çocukları olduğumuz bir ilişki).

Ebeveynlerin çocuklarına duydukları sevgiyi ve bağlılığı düşünün. Bu nereden geliyor? Yine, bunun kaynağı Tanrı'nın bizi nasıl yarattığında yatıyor gibi görünüyor. Belki de Tanrı, bize duyduğu sevgiyi daha iyi anlayabilmemiz için çocuklarımıza doğal olarak duyduğumuz sevgiyi bize verdi.

Bir başka önemli insan ilişkisini düşünün: bir erkek ile bir kadın arasındaki romantik aşk. Romantik aşk nereden gelir? Neden romantik ve fiziksel yakınlık içeren bir ilişki arzularız? Bu da Tanrı'nın bizi yaratma biçiminin bir parçası gibi görünüyor. Tanrı bizi neden böyle yarattı? Görünüşe göre derin ve yakın ilişkiler Tanrı için çok önemli olduğu için.

Bu tartışmaya dayanarak şu sonuca varıyorum:

Tanrı'nın insanlara duyduğu sevgi, bir ebeveynin çocuğuna duyduğu sevgiye benzer ve aynı zamanda son derece güçlü ve derindir.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- İnsan ilişkilerinin Tanrı hakkında bir şeyler ortaya koyduğunu düşündüğünüz başka yönleri var mı?

****

Bölüm 29

Tanrı'nın Başkaları Aracılığıyla Kendini Göstermesi

Tanrı'nın derin ilişkilere değer verdiğini gördük. Tanrı'nın her şeyden önce ilişkilere önem verdiği anlaşıldığına göre, çağlar boyunca insanların Tanrı'yla ilişki yaşamış olması beklenen bir durumdur. Şu sonuca varıyorum:

Tanrı'yı deneyimlemiş başka insanlardan öğrenmeliyiz.

Bu, önemli bir soruyu gündeme getiriyor: Bir kişinin Tanrı'yla gerçekten karşılaşıp karşılaşmadığını ya da yalnızca bir tür aldanma veya yanlış anlama yaşayıp yaşamadığını nasıl ayırt ederiz? Yararlı bulduğum bazı yol gösterici ilkeler şunlar:

- **Birçok farklı kişi arasında tutarlılık arayın.** Tanrı hakkındaki gerçek, tek bir kişinin tanıklığına bağlı olmamalıdır. Tek gerçek Tanrı'yı gerçekten deneyimleyen herkesin deneyimleri ve paylaştıkları gerçekler birbiriyle çelişmemeli, benzer olmalıdır.
- **İnsanların geçmişlerini göz önünde bulundurun.** Yaşamlarında, ruhsal gerçekleri başkalarından daha iyi anladıklarını düşünmenizi sağlayan bir şey var mı?
- **Zamanla değişmeyen ruhsal gerçekleri savunan insanları arayın.** Bilim bize Yaratılış'ın değişmeyen fizik yasalarına göre işlediğini gösterir. Uzun zaman önce geçerli olan fizik ve kimya yasaları bugün de geçerlidir. Değişmemişlerdir. Buradan hareketle, ruhsal ilkelerin de değişmez olmasını beklemeliyiz. İnsanların Tanrı ve ruhsal âlem ile ilgili deneyimleri zaman içinde tutarlı olmalıdır. İnançlarını değişen zamana göre değiştiren ruhsal bakış açılarının, değişmeyen ruhsal gerçekle yakın bir uyum içinde olması pek olası değildir.
- **Ruhsal gerçekleri kendinden anlaşılır gerçek ile uyumlu olan insanları arayın.** Gerçek Tanrı ile sahici karşılaşmalar yaşamış insanların tanıklığı, Yaratılış aracılığıyla bilinenlerle çelişmemelidir.

- **Yanlış öğreti içerdiği bilinen kaynaklara güvenmeyin.** Bana göre tüm dinlerin en azından büyük ölçüde doğru olan bazı inançları vardır. Bir ruhsal görüşün bazı yönlerinin doğru olması, onun tüm öğretilerini doğru kılmaz. Bir ruhsal görüşün yanlış olduğunu gösteren, doğru olan inançları değil, doğru olmayan inançlarıdır. Bir ruhsal görüş açıkça yanlış olan bazı şeyleri savunuyorsa, o görüşün sizi nihai gerçeğe ulaştırmasını beklemeyin.
- **Sahte kehanetlerle bağlantılı kişilere güvenmeyin.** Bir kişi ya da dinî grup gelecekteki olaylarla ilgili öngörülerde bulunduysa, kehanet edilenler gerçekten gerçekleşti mi? Öngörülenler henüz doğrulanabilir olmadığından, bu sınama hâlâ geleceğe ilişkin olan kehanetler için uygulanabilir değildir. Ancak bu test, kehanetlerinin gerçekleşmediği açıkça görülen birçok kişi ve gruptan güvenle uzak durmak için etkili biçimde kullanılabilir.

Ancak bir kehanetin doğru çıkmasının, bir peygamberin ya da dinî grubun geçerliliğini mutlaka kanıtlamadığını unutmayın; çünkü herkes bir ya da birkaç şanslı tahminle haklı çıkabilir. Mantıken, bir peygamberin sahte olduğunu kanıtlamak için tek bir yanlış öngörü yeterlidir. Ancak bir peygamberin gerçek olduğunu ortaya koymak için tutarlı biçimde doğru çıkan çok sayıda öngörü gerekir.

Açıkça görülüyor ki bizden önce başkaları da Tanrı'yı deneyimlemiştir. Onların deneyimlerinden öğrenmeyi hedefleyelim.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- Tanrı hakkında bir şeyler öğrenebileceğiniz kişiler kimlerdir?

****

Bölüm 30

Tanrı'nın Kutsal Yazı Aracılığıyla Kendini Göstermesi

Önceki bölümde, Tanrı'yı deneyimlemiş başka insanlar aracılığıyla Tanrı hakkında bilgi edinebileceğimizi gördük. Bu bölümde aynı düşüncenin daha dar bir yönünü ele alıyoruz: Bazı insanlar Tanrı'yı öylesine doğrudan deneyimlemiştir ki yazdıkları birçok kişi tarafından "kutsal yazı" olarak kabul edilir.

Bazı dinler büyük ölçüde sözlü olarak (yazıyla değil, ağızdan ağıza) ve yerel gelenek yoluyla aktarılırken, yaygın dinlerde durum genellikle böyle değildir. Yazılı metinler, dini inançların geniş kitlelere aktarılmasında genellikle önemli bir etkendir.

Bir yazılı metni "kutsal yazı" olarak adlandırmak, onu diğer yazılardan üstün tutmak ve çoğu zaman bir şekilde ilahi esinli olduğuna inanmak demektir. Çoğu dinin, inançlarının temeli olarak kabul edilen yazılı metinleri vardır. Yazılı metinler, dini inançların zaman ve mekânı aşmasını sağlar.

Aklımıza doğal bir soru gelir: Bir dini metnin gerçeği yansıtıp yansıtmadığını ve "kutsal yazı" olarak görülmesi gerekip gerekmediğini nasıl belirleriz? Önceki bölümde ele alınan ilkeler kolayca uyarlanabilir:

- **Birden fazla kaynak veya farklı yazar arasında tutarlılık arayın.** Yine, Tanrı hakkındaki gerçek tek bir kişinin tanıklığına bağlı olmamalıdır.
- **Yazarların güvenilirliğini değerlendirin.** Yaşamları, onlara güvenmeniz için size bir neden sunuyor mu? Tanrı ile diğer insanlardan daha derin bir karşılaşma yaşadıklarını düşünmek için bir neden var mı?
- **Zamanla değişmeyen ruhsal gerçekler içeren yazılar arayın.**
- **Kendinden anlaşılır gerçek ile uyumlu ruhsal gerçekler içeren yazılar arayın.**
- **Yanlış öğreti içerdiği bilinen dini yazılara güvenmeyin.** Yine, tüm dinlerin en azından bazı inançları büyük ölçüde doğrudur.

Ancak bir dini yazı gerçekten ilahi esinli ise yanlış olan hiçbir öğreti içermemelidir.

- **Sahte kehanetlerle bağlantılı yazılara güvenmeyin.** Bir dini yazının sahte kehanetler içermesi, onun "kutsal yazı" olarak kabul edilmemesi gerektiğinin ve yazarının Tanrı'dan esin almadığının açık bir göstergesidir.
- **Gerçekleşmiş birden fazla kehanet, ilahi esinin kanıtıdır.** Ancak bu tür iddiaların geçerliliğini gerçekten bilmek bazen zordur; bu nedenle temkinli olun.

Elbette çoğu dini grup, kendi "kutsal yazılarının" gerçeğin tek—ya da en iyi—kaynağı olduğunu iddia etmekte gecikmez. Hangi dinî metinleri kutsal yazı olarak kabul edeceğinize, herhangi birini kabul edip etmeyeceğiniz de dahil olmak üzere, kendiniz karar vermeli ve çevrenizdekilerin inançlarını ciddi biçimde değerlendirmeden benimsememelisiniz.

Kendi adıma, Kutsal Kitap'ta yer alan metinlerin yukarıdaki ölçütleri başka hiçbir dinî metnin karşılamadığı biçimde karşıladığını gördüm. Benim için Kutsal Kitap, "kutsal yazı"dır.

Elbette, Kutsal Kitap'ı kutsal yazı olarak gördüğüm için, sizin de Kutsal Kitap'ı kutsal yazı olarak görmenizin iyi olacağını düşünüyorum. Ancak bu, kendi gözlemlerinize ve akıl yürütmenize dayanarak kendinizin vermesi gereken bir karardır. Kutsal Kitap'ın temel öğretilerine genel bir bakış edinmek isterseniz, bu kitabın yazarı tarafından kaleme alınan "Sonsuz Yaşamın Temelleri" adlı kitabı okumanızı öneririm (ücretsiz bir e-kitap sürümü şu adreste bulunabilir ShalomKoinonia.org). Ya da isterseniz, Kutsal Kitap'ın iyi bir çevirisini edinip kendiniz okuyun.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- Hangi dinî metinleri "kutsal yazı" olarak görüyorsunuz, yoksa hiçbirini bu şekilde görmüyor musunuz? Onları neden kutsal yazı olarak görüyorsunuz?

****

Bölüm 31
Tanrı'nın İsa Aracılığıyla Kendini Göstermesi?

Tanrı'nın ilişkilere büyük değer verdiğini gördük. Tanrı'nın her birimizle derin bir ilişki kurmak istediği sonucuna vardım. Ama onun yüceliği ile bizim ona kıyasla mütevazı konumumuz arasındaki uçurum bu kadar büyükken Tanrı bizimle nasıl ilişki kurabilirdi? Tanrı, daha kolay bağ kurabileceğimiz bir kişi aracılığıyla kendini bize bir şekilde gösterebilir miydi?

Tanrı kendini bize bir kişi aracılığıyla daha doğrudan gösterseydi, böyle bir kişi nasıl biri olurdu? Her şeye gücü yeten bir kral (ya da kraliçe) olarak mı gelirdi? Öyle değilse, sizce nasıl gelirdi? Gökten mi inerdi, yoksa sihirli bir şekilde birdenbire mi belirirdi, ya da dünyaya daha sessiz sedasız mı gelirdi? İnsan liderlerimizi, dinî kurumlarımızı ve siyasi kurumlarımızı destekler miydi? Bazı insanlara sert sözler de söyler miydi, yoksa herkese yalnızca nazik sözler mi söylerdi? Size ne söyleyebilirdi?

Yeni Ahit'in (Kutsal Kitap'ın en yeni bölümünün) yazarlarının böyle bir kişinin gerçekten de aramıza geldiğini ileri sürmeleri muhtemelen sizi şaşırtmaz; onun adı İsa'dır. İsa gerçekten de Tanrı'yı bize tanıtmak için ruhsal âlemden mi geldi? Yoksa İsa yalnızca bir insan mıydı? Tarih boyunca pek çok kişi kendine özgü bir tanrısallığa sahip olduğunu iddia etmiştir, ancak çoğu açıkça yanılgı içindeydi ya da bu iddiayı güç kazanmak için kullanıyordu. İsa, tarihte yaşamı ve öğretileri böyle bir iddiayla gerçekten tutarlı olan tek kişi gibi görünmektedir. Böyle bir iddia doğruysa, her birimizin İsa ve öğrettikleri hakkında bilgi edinmesi gerektiği açık görünmektedir. Peki böyle bir iddianın doğru olup olmadığını nasıl belirleyebiliriz?

İsa hakkındaki hakikati araştırmak istiyorsanız, şunları yapmayı düşünün:

- **Hakikati arayan biri olun.** Hakikatin size gelmesini beklemekle yetinmeyin. Onu kendiniz arayın. Hakikati bulduğunuzda onu benimseyin.

- **Hakikati aramaya zaman ayırın.** Bugün İsa'yı izleyen kişilerle (ve dilerseniz onu reddedenlerle) konuşun. İlk takipçilerinin onun hakkında Kutsal Kitap'ın "Yeni Ahit" bölümünde yazdıklarını okuyun.
- **Tanrı'dan yardım iste.** Önceki bir bölümde Tanrı'nın bizimle ilişki kurmak istediği sonucuna varılmıştı; bu yüzden İsa hakkındaki gerçeği öğrenmene yardım etmesini ondan iste.

Bana öyle geliyor ki İsa hakkında varılabilecek yalnızca beş genel sonuç var:

1. İsa aslında hiç yaşamadı. Onun hakkındaki tarihsel yazıların hiçbirinin gerçeklere dayanan bir temeli yok.
2. İsa gerçekten yaşamış, belki de iyi bir insandı, ama yalnızca bir insandı. Takipçilerinin onun hakkında yazdıklarının çoğu doğru değil.
3. İsa gerçekten yaşamış ve insanları, kendisinin gerçekte olduğundan daha fazlası olduğuna inandırmak için kasıtlı olarak aldatmış biriydi. Onun hakkında yazanlar aldatılmıştı.
4. İsa ve takipçilerinin hepsi sanrılara kapılmış delilerdi.
5. İsa gerçekten de bize Tanrı'yı tanıtmak için ruhsal âlemden geldi.

Kendi adıma, yalnızca son seçeneğin tarihsel kanıtlarla ve yaratılışta gördüğüm kendinden anlaşılır gerçeklerle tutarlı olduğu sonucuna vardım. İsa'nın gerçekten de bize Tanrı'yı tanıtmak için ruhsal âlemden geldiği sonucuna varıyorum.

Daha Derin Düşünmek İçin:

- İsa'nın kim olduğuna dair inançlarınız nelerdir? İsa hakkındaki inançlarınız neye dayanıyor?
- İsa'nın yaşamını Kutsal Kitap'taki Matta, Markos, Luka veya Yuhanna kitaplarından okuyun.

****

Sonuç

Kendinden anlaşılır gerçek üzerine çıktığım bu keşif yolculuğunda bana katıldığınız için teşekkür ederim. Şu soruyu sorarak başladık: Gerçek nedir? Bu soruya kesin bir yanıt bulamamış olsak da, gerçeğin var olduğu ve önemli olduğu konusunda benimle hemfikir olabileceğinizi umut ediyorum. Umut ediyorum ki artık bu konuyu, bu kitaba başladığınız zamana göre biraz daha iyi anlıyorsunuzdur.

Bu kitap boyunca vardığım sonuçlardan bazılarına katıldıysanız, Kutsal Kitap'ın ruhsal gerçek hakkında söylediklerini keşfetmek ilginizi çekebilir. Öyleyse sizi, bu kitabı tamamlayıcı nitelikteki "Sonsuz Yaşamın Temelleri" adlı kitabı okumaya davet ediyorum. O kitapta, kutsal yazının ana noktalarını kısa ve kolay anlaşılır biçimde özetlemeye çalıştım; bu gerçeklerin nereden geldiğini göstermek için kutsal yazıya çok sayıda atıfta bulundum. Kutsal Kitap'ta açıkça yer almayan inançları savunmaktan kaçınmaya çalıştım. Aşağıdaki web sitelerinden herhangi birinde ücretsiz bir e-kitap sürümü bulunabilir:

ShalomKoinonia.org

FoundationsForEternalLife.com

Basılı sürümü de kitap satılan yerlerde bulunabilir (normalde stokta yoksa özel siparişle).

Tanrı'yı tanımaya ve O'nun yolundan gitmeye çalışırken Tanrı sizi bereketlesin.

****